

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra žurnalistiky

**JAZYK ZPRÁV (na materiálu zpravodajských textů deníku Mladá
fronta DNES)**

**LANGUAGE OF THE NEWS (used materials are from the
newspaper Mladá fronta DNES)**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Štěrbová

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Honová

Olomouc 2008

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Jaroslavy Honové a že jsem uvedla všechnu použitou literaturu a další zdroje, ze kterých jsem čerpala. Tato práce má 97 616 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 27. 6. 2008

.....

Petra Štěřbová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce PhDr. Jaroslavě Honové za pomoc a odborné rady.

Obsah

Obsah	4
Úvod	6
I. Teoretická část	7
1 Jazyk a styl	7
2 Publicistický styl	8
2.1 Žurnalistika a publicistika	9
2.2 Publicistický a žurnalistický styl	10
3 Zpravodajství	12
4 Jazyk zpráv	14
4.1 Věcná sdělnost a zpracovatelnost	14
4.2 Objektivita, výrazová neutralita	17
5 Faktory ovlivňující autory zpráv	17
II. Praktická část	20
1 Věcná sdělnost a zpracovatelnost	20
1.1 Požadavek přístupnosti	20
1.1.1 Jazykové prostředky podporující přístupnost textu	21
1.1.1 Jazykové prostředky znesnadňující přístupnost textu	22
1.1.1.1 Odborné termíny a slova cizí	22
1.1.1.2 Zkratky	23
1.1.1.3 Neologismy	24
1.1.1.4 Porušení jazykové normy	26
1.2 Požadavek jasnosti	27
1.2.1 Jazykové prostředky podporující jasnost sdělení	28
1.2.1.1 Vlastní jména	28
1.2.1.2 Přesné určení množství, cen, vzdálenosti, trvání	29
1.2.2 Jazykové prostředky vedoucí k nejasnosti sdělení	30
1.2.2.1 Neadekvátní a nepřesná pojmenování	30
1.3 Požadavek přehlednosti a stručnosti	31
1.3.1 Prostředky vedoucí k přehlednosti a stručnosti zprávy	31
1.3.1.1 Slohový postup	31
1.3.1.3 Kompoziční prostředky	32
1.3.1.2 Slovosled a větosled	33
1.3.1.4 Automatizace	35
1.3.2 Prostředky vedoucí k nepřehlednosti zprávy	36
1.3.2.1 Užití příznakových slohových postupů	36
1.3.2.2 Porušení kompozice obrácené pyramidy	38
1.3.2.1 Přetížené větné celky	41
2 Objektivita, výrazová neutralita	43
2.1 Požadavek potlačení subjektivního faktoru	43
2.1.1 Nekomentované podání zprávy	43
2.1.2 Přítomnost subjektivního faktoru ve zprávě	44
2.2 Požadavek výrazové neutrality	46
2.2.1 Neutrální jazykové prostředky	46
2.2.2 Jazykové prostředky porušující neutralitu výrazu	46
2.2.2.1 Synonyma	47
2.2.2.2 Výrazy v uvozovkách	48
2.2.2.3 Citově zabarvené formulace	50
2.2.2.5 Obrazná vyjádření	51
2.2.2.6 Citově zabarvené titulky	53

III. Závěr.....	54
Anotace.....	55
Literatura:	56

Úvod

Tématem bakalářské práce je jazyková výstavba zpravodajských sdělení. Cílem je na konkrétním materiálu ukázat, jakými prostředky novináři dosahují požadavků na jazykově-slohovou výstavbu zpráv, konkrétně požadavků přístupnosti, jasnosti, přehlednosti a výrazové neutrality. Na druhé straně pak také ukázat, jakými prostředky jsou tyto požadavky ve zprávách porušovány.

Práce má tři části. V první, teoretické části definuji základní pojmy, které v textu užívám. Shromáždila jsem názory různých lingvistů, kteří se liší v definování pojmů žurnalistika a publicistika, potažmo publicistický styl a žurnalistický styl. Pro potřeby textu jsem se vždy k jednomu tvrzení přiklonila. V kapitole Zpravodajství je charakterizována zpráva jakožto základní zpravodajský žánr. Kapitola Jazyk zpráv je pak věnována jazykově-slohovým požadavkům, poslední kapitola pojednává o faktorech, které mohou autory zpráv ovlivnit při jazykovém zpracování.

Druhá, praktická část je zaměřena na analýzu zpravodajských textů deníku Mladá fronta DNES v období od 15. 1. do 15. 2. 2008. Texty jsou posuzovány dle kritérií věcné sdělnosti, zpracovatelnosti a objektivitu, výrazové neutrality. Hlavní metodologickou oprou byla publikace Barbory Osvaldové Zpravodajství v médiích.

Třetí, závěrečná část shrnuje získané poznatky. Bakalářská práce shromažďuje dostatek konkrétního, autentického materiálu, může se tak stát oporou pro začínající novináře, kteří se chtějí seznámit s problematickými jazykovými jevy vyskytujícími se v dnešním zpravodajství a vyvarovat se jich. Také ale může posloužit jako ilustrační materiál, který zachycuje aspekty současné jazykové situace ve zpravodajství Mladé fronty DNES.

I. Teoretická část

1 Jazyk a styl

Jazyk je „systém sloužící především jako základní prostředek lidské komunikace“.¹ Podle Slovníku spisovné češtiny je jazyk „soustava vyjadřovacích a sdělovacích (znakových) prostředků vlastní určitému společenství“², jazyk slouží ve společnosti k dorozumívání a myšlení, aby se však účastníci komunikace navzájem pochopili, musí jazyk používat stejným způsobem, je k tomu zapotřebí noremní ráz jazyka.³ Komunikace je „přenos informací mezi minimálně dvěma účastníky, a to prostřednictvím určitého signálního systému znaků, zvláště pak systému jazykového.“⁴

Styl je v nejobecnějším pojetí „vnější jednotný ráz uměleckého díla, člověka, doby“.⁵ Styl zasahuje mnoho lidských odvětví⁶, pro účely práce je podstatný styl jazykový. Ten je definován jako „způsob cílevědomého výběru a uspořádání jazykových prostředků, který se uplatňuje při genezi textu, v hotovém komunikátu se pak projevuje jako princip organizace jazykových jednotek, který z částí a jednotlivostí tvoří jednotu vyhovující komunikačnímu záměru autora“.⁷ Autor vybírá z jazykového systému (soustavy vyjadřovacích prostředků) takové prostředky, které mu nejlépe pomohou uskutečnit komunikační cíl a uspořádává je podle zvoleného plánu.⁸ Styl dodává textu „jak integrační (jednotící) ráz, tak ho zároveň na druhou stranu individualizuje a v tomto smyslu také příznačně charakterizuje“.⁹

Oborem, který zkoumá jazykový styl, je stylistika, „na základě analýzy jednotlivých textů dochází ke zobecnění zákonitostí stylizace jazykových projevů“.¹⁰ Předmětem stylistiky jsou všechny texty (nejen umělecké), všímá si jejich formy, jazykové výstavby, cílem je

---

¹ Čermák 2001, s. 13.

² Mejstřík 2003, s. 118.

³ Čechová 2003, s. 15.

⁴ Čermák 2001, s. 13.

⁵ Čechová 2003, s. 17.

⁶ Např. životní styl viktoriánské Anglie, styl odívání, architektury apod. „Styl vzniká jako výběr a uspořádání jednotek v jakékoli oblasti lidské činnosti, utváří se záměrnou aktivitou tvůrčího subjektu a je různou mírou ovlivňován okolnostmi vzniku a cílem, jemuž má výsledek stylizačního procesu sloužit.“ Čechová 2003, s. 17.

⁷ Čechová 2003, s. 17.

⁸ Váhala, 1966.

⁹ Čermák 2001, s. 94.

¹⁰ Čechová 2003, s. 18.

poznání výrazových prostředků v určitém textu a určení jejich funkce v něm.¹¹ Dále jsou sledovány slohové postupy, žánry a jejich modifikace, charakterizovány stylové oblasti a stylové typy. Při vzniku textu se uplatňuje mnoho faktorů (viz kapitola 5), funkce a cíl sdělení ale zůstávají nejdůležitějšími limity, které autora komunikátu ovlivňují.¹² Protože každý text plní určitou funkci, musí mít odlišný způsob vzniku, uspořádání, tj. styl, než texty, které plní funkci jinou. Avšak při zobecnění okruhu výrazových prostředků, které plní stejnou nebo alespoň přibližně stejnou funkci, a při pomnutí individuality spatřujeme skupiny textů s toutéž funkcí, docházíme tak k vymezení funkčního stylu. Dominantní funkcí komunikátů je základní funkce věcněsdělná, věcná, M. Čechová tak rozlišuje styly sdělovací a esteticky sdělné. Styly sdělovací zahrnují styly prostěsdělovací, odborný, publicistický¹³, administrativní, řečnický. Do esteticky sdělných stylů pak řadí prózu, poezii a drama. Pokud ale kromě základní věcněsdělené funkce přihlídneme k dalším objektivním slohotvorným činitelům (např. forma projevu – psaná, mluvená), můžeme vymežit uvnitř funkčních stylů další podoblasti, v publicistickém stylu se tak např. rozlišuje publicistika psaná a mluvená. U každého funkčního stylu pak shledáváme základní funkci, specifickou vrstvu výrazových prostředků a stylové normy jako zákonitosti výstavby textu.¹⁴ Základem této práce je styl publicistický, ostatním funkčním stylům dále nevěnuji pozornost.

2 Publicistický styl

Než přistoupím k vymezení publicistického stylu, uvedu příklady odlišného chápání pojmů žurnalistika a publicistika. Od nich se pak odvíjí odlišná pojetí publicistického a vedle něj i žurnalistického stylu, která nejsou u různých stylistů totožná, a znemožňují tak shodný pohled na věc. Pro účely práce se k jednomu vymezení přikloním.

---

¹¹ Čechová 2003, s. 18–19.

¹² Jílek s. 82, Čechová 2003, s. 37.

¹³ Publicistický styl nebyl vždy základním funkčním stylem, poprvé se o něm zmiňuje B. Havránek ve své stati Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. „Konečně by bylo poučné a zároveň prospěšné vyšetřovati funkční prostředky slohu novinářského: jednak všimati si speciálních jeho potřeb a poměrů, jako je potřeba pohotových schemat též syntaktických, požadavek snadného čtení pohledem, spojování jazykových prostředků s prostředky typografickými a pod., jednak pozorovati způsoby, jak se jim nejlépe vyhovuje v daném jazyce.“ Havránek 1932, s. 77. Plně se publicistický styl začlenil do systému funkčních stylů až na základě konference konané v Liblicích roku 1954.

¹⁴ Čechová 2003, s. 37–43.

2.1 Žurnalistika a publicistika

Česká stylistika uplatňuje oba pojmy bez přesného vymezení. Žurnalistikou se označuje zpravodajství a publicistika, synonymním názvem je novinářství. K publicistice jako součásti žurnalistiky se váže funkce přesvědčovací, hodnotící a získávací, někdy se oba termíny dokonce ztotožňovaly.¹⁵

M. Čechová žurnalistiku chápe jako „činnost v hromadných sdělovacích prostředcích“¹⁶, publicistiku jako „žurnalistickou nebo spisovatelskou činnost, která slouží k informaci o aktuálních otázkách a komentuje je“.¹⁷ Na žurnalistiku pohlíží také jako na obor zabývající se samotnou činností ve sdělovacích prostředcích, jindy jí rozumí pouze denní tisk. Stejně tak může publicistika znamenat souhrn časopisů, a to včetně osob, které je píší, redigují apod.

J. Bartošek upozorňuje na dvě rozdílná pojetí publicistiky. Na jedné straně se jeví jako „mezilidská komunikace, která informuje o aktuálních společenských a politických událostech a komentuje je“¹⁸, na straně druhé je „pojmem publicistika podřízen nadřazenému pojmenování žurnalistika“.¹⁹ Žurnalistikou se rozumí „novinářské povolání i produkty této činnosti, které informují o aktuálním dění ve společnosti a o názorech na toto dění...jak v novinách a časopisech, tak i v rozhlase či televizi i na internetu“.²⁰ Její součástí jsou zpravodajství a publicistika. Zpravodajství přináší fakta, publicistika objasňuje události, situace nebo myšlenky, obsahuje názor, hodnocení a „jejím výsledkem je poznání a event. přesvědčení a získání recipienta“²¹.

J. V. Bečka do pojmu žurnalistika zahrnuje „denní tisk a vše, co s ním souvisí“.²² Do publicistiky řadí „periodický tisk žurnalistického zaměření a vše, co s ním souvisí“.²³ Často oba termíny sdružuje do pojmenování publicistika v širším slova smyslu.

F. Váhala za publicistiku pokládá „jednak periodický tisk, jednak časopiseckou i knižní produkci, která je věnována aktuálním společenským otázkám, jednak i stejně zaměřené

---

¹⁵ Čechová 2003, s. 206.

¹⁶ Čechová 2003, s. 206.

¹⁷ Čechová 2003, s. 206.

¹⁸ Jazykovědecké pojetí. Bartošek 2001c, s. 26.

¹⁹ Pojetí žurnalistické. Bartošek 2001c, s. 26.

²⁰ Bartošek 2001c, s. 26.

²¹ Bartošek 2001c, s. 26.

²² Bečka 1973, s. 7.

²³ Bečka 1973, s. 7–8.

projevy mluvené veřejného dosahu, zvláště pak relace rozhlasové a televizní tohoto druhu“.²⁴ Žurnalistikou pak rozumí „produkci novinářskou, která patří do publicistiky“.²⁵

V. Jílek užívá pojmenování publicistika jako „neterminologické označení dílčí stylové oblasti, která představuje zpředmětnění široké persvazivní a získávací funkce, ovšem za spolupůsobení funkce informativní“.²⁶

Na závěr tohoto terminologického exkurzu bych uvedla tezi M. Čechové a dále ji budu považovat za východisko této práce. „Nadřazené označení žurnalistika, také zpravodajství a publicistika představují především veřejnou činnost spojenou s mezilidskou mediální komunikací, při níž dochází k informování o aktuálních společenských a politických událostech a k jejich komentování.“²⁷

2.2 Publicistický a žurnalistický styl

V pojetí publicistického stylu panuje též terminologická nejednotnost, mnohdy se užívá spojení žurnalistický styl synonymně k označení publicistický styl.

J. V. Bečka do publicistického stylu řadí žurnalistiku²⁸, publicistický tisk periodický²⁹ a publicistiku mluvenou v rozhlase a v televizi. Charakterizuje jej jako „styl masových sdělovacích prostředků s funkcí dokumentárně informativní a funkcí občansky a politicky výchovnou, formativní“.³⁰

Podle M. Čechové styl publicistický představuje „zobecněné nadřazené označení pro všechny žurnalistické texty, které vedle své funkce informativní plní ještě funkci persvazivní, působící, ovlivňovací“.³¹ Uvnitř toho stylu rozlišuje ještě dílčí funkční styly: 1. zpravodajský styl, 2. publicistický styl v užším smyslu neboli analytický styl, 3. publicistický styl beletristický.

Podle V. Jílka publicistický styl „zahrnuje veškerá sdělení produkovaná širokou množinou původců, novináři, státními orgány, politiky, stranami, sdruženími, výrobními podniky,

---

²⁴ Váhala 1966, s. 64.

²⁵ Váhala 1966, s. 64.

²⁶ Jílek 2004, s. 73.

²⁷ Čechová 2003, s. 206.

²⁸ Komunikáty psané, denní tisk.

²⁹ Žurnalistika v širším smyslu.

³⁰ Bečka 1992, s. 33.

³¹ Čechová 2003, s. 207.

občany, která jsou určená veřejnosti, širokému publiku. Jejich cílem je informovat o společenském dění, dále pak přesvědčovat, ovlivňovat, motivovat, získávat, edukovat, bavit, esteticky naplňovat“.³² Z publicistického stylu vyděluje styl žurnalistický, patří sem „texty produkované žurnalisty či publicisty zveřejněné prostřednictvím masových sdělovacích prostředků a určené širokému publiku“.³³

F. Váhala styl publicistický chápe jako vyjadřování příznačné jednak pro periodický tisk, jednak časopiseckou i knižní produkci, která je věnována aktuálním i společenským otázkám, jednak i pro stejně zaměřené projevy mluvené veřejného dosahu. Tímto stylem jsou psány především denní a jiná zpravodajství, politické komentáře, úvodníky. V novinách se však objevují i další, rozličné texty, proto pojímá celkovou novinovou tvorbu jako styl žurnalistický. Publicistický styl má za úkol čtenáře přesvědčit a získat, můžeme tedy mluvit o funkci získávací, agitační. U žurnalistických druhů je to funkce hlavní, nikoli však jediná.³⁴

V Kapitolách z praktické stylistiky je styl publicistický charakterizován jako styl se specifickou funkcí získávací a agitační. Uplatňuje se v novinách a periodických časopisech, politických publikacích a v řečnictví. Uvnitř vznikají tři základní různoty publicistického stylu: styl novinářských žánrů, styl politických publikací a styl řečnický.³⁵

V práci vycházím z pojetí M. Čechové. Publicistický styl zahrnuje prostou funkci informativní, získávací a ovlivňovací. Jsou jím psány texty informačně analytické, kde se výkladové pasáže komentující střídají s objektivizovanými úvahami, dále jsou v kontrastu postaveny nociónálně stylizované zprávy a expresivní glosy a fejetony. Právě tento široký tematický okruh spojený s funkcí zpravovací a persvazivní je pro tento styl typický.³⁶

Stylu publicistického užívají autoři, kteří potřebují sdělit své informace rychle a výstižně, texty jsou určeny adresátům nejrůznějšího sociálního zařazení, věku a vzdělání, jsou proto podávány co nejvíce srozumitelně, jednoznačně. Čtenáře je zapotřebí přesvědčit nebo získat k určitému jednání. Publicistický styl se vyskytuje v tisku a ostatních médiích, odráží dobu a neustále se vyvíjí. Z jazykového hlediska je publicistický styl různorodý. Přináší informace z politiky, ekonomiky a ostatních odvětví, proto přejímá výrazy

---

³² Jílek 2004, s. 72.

³³ Jílek 2004, s. 72–73.

³⁴ Váhala, 1966.

³⁵ Daneš 1955, s. 107.

³⁶ Čechová 2003, s. 207.

z různých stylů. Je značně ovlivněn stylem odborným.³⁷ Čerpá z něj výrazivo, na druhou stranu pomáhá odborné poznatky rozšířit veřejnosti, informovat o změnách ve vědě, popř. ovlivnit čtenáře a přesvědčit k určitému jednání. „Na jedné straně přibývá odborného a profesního vyjadřování, na druhé straně jsou publicistické texty hovorovější, zvláště ve zpravodajských útvarech a v komunikátech rozhlasových a televizních“.³⁸

3 Zpravodajství

Zpravodajství jako jedno z hlavních činností žurnalistiky má „především funkci informační a definiční, snaží se aktuální události bez prodlení zachytit, popsat a předat různě diferencovanému publiku“.³⁹ Zpravodajové sbírají fakta, zaznamenávají události, vyhledávají je, shromažďují, třídí, selektují, interpretují a předávají prostřednictvím médií recipientům. Příjemcům by se mělo dostávat různých a společensky důležitých informací, které jim budou sloužit k orientaci a také k utváření vlastních názorů a stanovisek. Podle D. McQuaila má sice sloužit k orientaci, ale nenahrazuje skutečné vědění nebo skutečnou realitu.⁴⁰ Informování musí být přesné, srozumitelné, aktuální. Na novináře je především kladen požadavek nestrannosti, nepředpojatosti, je důležité, aby byly informace ověřené přinejmenším ze dvou nezávislých zdrojů. Ve zpravodajství by se neměl objevit novinářův názor, proto je zpravodajství přísně neosobní.⁴¹ Fakta jsou sdělována určitým způsobem, protože jedině potom publikum přijme zprávu tak, jak autor zamýšlel. Že porušování zavedené konvence například směrem k zábavě na úkor faktů může snížit informační hodnotu materiálů, lze dokumentovat na tzv. infotainmentu.^{42 43}

---

³⁷ Srov. V Kapitolách z praktické stylistiky bylo přenášení prostředků typických pro určitý styl do projevů jiného stylu, v němž nejsou na místě a nemohou dobře plnit svoji úlohu, závažným nedostatkem. Publicistickému stylu bylo vytýkáno nadměrné užívání jmenných konstrukcí místo větných konstrukcí se slovesy, užívání trpného slovesného rodu, zvláště neosobního pasiva složeného, cizích odborných termínů, které jsou v novinách bez vysvětlení, užívání slangových výrazů. Daneš 1955, s. 118–123. To je doklad neustálého vývoje publicistického stylu.

³⁸ Čechová 2003, s. 208.

³⁹ Osvaldová 2001, s. 14.

⁴⁰ McQuail 2002, s. 300.

⁴¹ Opakem je bulvární žurnalistika. Vznikla na přelomu století v Anglii a ve Spojených státech amerických. Vychází z předpokladu, že většina čtenářů se zajímá o informace, které souvisejí se základními rysy lidské psychiky. Nejčastěji jsou na stránkách bulvárních deníků popisována témata strachu, smrti, neštěstí a násilí, hojně se objevuje erotika a sex. Zprávy, které jsou pouze důležité, nikoliv však zajímavé, jsou z toho hlediska pro „čtenáře z lidu“ zbytečné. Palcové titulky, krátké texty a barevné fotografie dovolují číst bulvární texty bez hlubšího a delšího soustředění. Bartošek 2001c, s. 7.

⁴² Infotainment (z angličtiny information + entertainment), též infozábava, znamená podávání informací formou zábavy. Je důležité, aby byly zprávy zábavné, relevance jde stranou. I když se na první pohled zdá zábava se zpravodajstvím neslučitelná, nemusí to být nutně pravda. Dochází pouze k jisté tabloizaci (zbulvárnění) zpravodajství. Na divákovu pozornost útočí chytlavé titulky, aktualizovaný slovosled, dialogičnost a neformálnost projevů, užití jazykových prostředků z různých stylových vrstev, expresivních

Za klasický zpravodajský útvar je považována zpráva, i když se vyskytuje také v ostatních komunikačních sférách.⁴⁴ „Je sdělením o tom, co se právě stalo, co se právě děje, co se má stát a co se v rozporu s očekáváním nestalo.“⁴⁵ Odpovídá na základní otázky: co se stalo, kdo to udělal a kdy, kde, event. stručně jak a proč, ale hlubší analýza zpráv se většinou neočekává.⁴⁶

Podle témat i jazyka lze zprávy dělit na seriózní, bulvární a fičrové. Seriózní zpráva přináší informace rychle, je významná pro jedince i pro společnost, událost postihuje v souvislostech, je vyvážená. Měřítkem informační kvality zprávy je relevance, objektivita, přesnost, transparentnost, věcnost, vyváženost, různorodost, aktuálnost a srozumitelnost. Seriózní zpráva dodržuje normy žurnalistické etiky. Bulvární zpráva přináší informace, které nejsou vždy pro společnost důležité, je mnohdy subjektivně zpracována. Všímá si skandálů, senzací, pomluv a afér. Manipuluje s informacemi, vytváří mylné představy o realitě, užívá nekultivované až vulgární jazykové vyjadřování. Fičrová zpráva je mezistupeň mezi seriózní a nízcí bulvární zprávou.⁴⁷

Protože novináři potřebují přinést informaci co nejrychleji, vytvářejí si stereotypy, které jim pomáhají při psaní zpráv a jsou zároveň vhodné i pro příjemce, protože ti pak sdělení lépe dekodují. Tzv. obrácená pyramida⁴⁸ je nejtypičtější principem tematicko-kompoziční výstavby zprávy. První odstavec, ve kterém je sdělována podstata události a sumarizuje se zde obsah celého sdělení, je nejvíce faktograficky nasycen. Druhý odstavec uvádí osobu, která má k události blízký vztah, a její slovní reakci. Ve třetím odstavci jsou uvedeny souvislosti a opět slovní reakce téže nebo další osoby. V závěru je tzv. background.⁴⁹ Nejvýznamnější je začátek zprávy, dominuje ostatnímu textu, proto je možné ji od konce krátit.^{50 51}

---

prostředků a neologismů, zkratkovitost a eliptičnost, ironie a nadsázka, hravost, provokativnost, intertextualita, citace a pseudocitace... dochází k porušování zažitých schémat a k míšení kódů, stylů a žánrů. Pravdová 2003, s. 208–212.

⁴³ Osvaldová 2001, s. 21.

⁴⁴ Čechová 2003, s. 226.

⁴⁵ Bartošek 2001c, s. 4.

⁴⁶ Čechová 2003, s. 224.

⁴⁷ Bartošek 2001c, s. 4–8.

⁴⁸ Ruß-Mohl upozorňuje, aby nedošlo ke zmatení. Označení obrácená pyramida je pouze příměr k vyjádření téhož. Ruß-Mohl 2005, s. 53.

⁴⁹ Pozadí. Další možné souvislosti.

⁵⁰ Na rozdíl od publicistiky, kde jsou v začátku řazeny úvody na navození tématu, přitáhnutí čtenáře. Tam je důležité tělo zprávy.

⁵¹ Bartošek 2001c, s. 11.

Zprávu lze dále vystavět pomocí stavebnicové kompozice, kdy jsou za sebou témata řazena bez vzájemné dílčí souvislosti a jsou spojena hypertématem. Dalšími kompozičními postupy jsou asociativní výběr a řazení témat, postup chronologický, kontrastní, sujetový, logický atd.⁵²

Ve zpravodajství může mít zpráva různý rozsah. Nejčastěji jde o stručný a výstižný text. Zpráva v základní podobě bývá také označována jako ryzí. Její hlavní a v podstatě jedinou funkcí je informovat, v jednom odstavci odpovídá na základní zpravodajské otázky⁵³ a informuje o jednom hlavním faktu. Dalšími typy jsou například zpráva zkrácená, fleš nebo rozšířená zpráva. U zkrácené zprávy chybí odpověď na otázku kdy či kde, fleš oznamuje událost, o níž není zatím dostatek podrobnějších informací. Rozšířené zprávy odpovídají navíc na otázky proč a jak.⁵⁴

4 Jazyk zpráv

Jazyk a slohová výstavba zpravodajských sdělení jsou ovlivněny především základní informační funkcí a povahou mediálního sdělování (kontakt mezi zpravodajem a příjemcem je pouze nepřímý, zpětná vazba je opožděná a redukována).⁵⁵ Zprávy jsou zajímavé svým tématem, jazykově nejsou moc propracované. Podle B. Osvaldové existují v jazykově-slohové oblasti požadavky, které jsou na zpravodajství kladeny, a lze je rozdělit do dvou skupin.

4.1 Věcná sdělnost a zpracovatelnost

První skupina se týká věcné sdělnosti a rychlé zpracovatelnosti textu příjemcem. Příjemci očekávají srozumitelné podání relevantních informací. Z toho plynou požadavky přístupnosti, jasnosti, přehlednosti a stručnosti zpravodajského textu.

Přístupnost zpravodajského textu vyžaduje od zpravodajů užití obecně srozumitelného kódu, jímž je spisovná čeština, a dodržení jazykové normy. Z výzkumu, který prováděla I. Svobodová⁵⁶, vyplývá, že většina laické veřejnosti spojuje pojem spisovný jazyk právě s médii. „Formulace jako *spisovný jazyk je jazyk, který se používá ve sdělovacích*

---

⁵² Bartošek 2001c, s. 11.

⁵³ Kdo, co, kde, kdy.

⁵⁴ Jílek 2004, s. 102–105.

⁵⁵ Osvaldová 2001, s. 108.

⁵⁶ Svobodová 1995.

prostředcích se v modifikovaných podobách objevila několikrát⁵⁷ Spisovnou češtinu naprostá většina respondentů spojuje s oficiálními a veřejnými projevy, a pokud jde o stylové oblasti, je to především styl publicistický a odborný.⁵⁸ Jazyková správnost je také jedno ze základních hledisek při posuzování jazykové úrovně ve sdělovacích prostředcích. Postoje k jazyku sdělovacích prostředků odhalovala i anketa, kterou I. Svobodová prováděla současně s výzkumem. Na otázku *vadí vám nespisovné vyjadřování ve sdělovacích prostředcích* odpovídali respondenti v naprosté většině kladně. Někteří před výraz *vadí* nebo výraz *ano* dodávali příslovce *velmi*, několikrát bylo toto slovo i podtrženo.⁵⁹

„Žurnalistika je pole jazykového vývoje a žurnalisté jsou označováni za jeden ze směrodatných zdrojů současné české jazykové normy a kodifikace.“⁶⁰ Kvalitní jazyková kompetence by se měla chápat jako základní složka profesních kvalit žurnalistů.⁶¹

Jiří Kraus úlohu češtiny v tisku⁶² ale neomezuje jenom na témata jazykové správnosti, spojuje ji s nároky na čtivost, přesvědčivost, slohovou neotřelost a na logicky uspořádanou výstavbu textu.⁶³

Často užívány jsou ale termíny a slova cizího původu, které nemusejí být pro laickou veřejnost srozumitelné, i když náležejí ke spisovným jednotkám. Stejně je to s užitím neznámých zkratk a slov příležitostných, proto se jich musí užívat s rozmyslem, popřípadě s vysvětlením.

Ke srozumitelnosti ale pouhé užití spisovného jazyka nestačí, příjemce musí dostat přesné a jasné informace. K co nejmístičnějšemu vyjádření se užívají pojmenovávací prostředky, které uvádějí přesné osoby a děje, navíc konkretizované místem a časem události, o nichž

---

⁵⁷ Svobodová 1995, s. 83.

⁵⁸ Svobodová vycházela ze zkušeností z jazykové poradny a uspořádala k tomu anketu, kde se dotazovala pracovníků České národní banky, Evrobanky a Krajského soudu v Praze. Převážně šlo o středoškolsky vzdělané osoby, profesně mezi nimi převažovaly sekretářky a zapisovatelky. Cílem bylo naznačit, jaké mají povědomí nelingvisté o dichotomii spisovný jazyk – nespisovný jazyk – nespisovná řeč, a ukázat, s kterými oblastmi užití spisovnost a nespisovnost nejčastěji spojují. Svobodová 1995.

⁵⁹ Svobodová 1995, s. 84.

⁶⁰ Bartošek 2002, s. 77.

⁶¹ Bartošek 2002, s. 77–78.

⁶² Také v rozhlase a televizi.

⁶³ Kraus 1996, s. 171–173.

zprávy vypovídají. Jsou to převážně jednotky monosémní.⁶⁴ Jednotky mnohoznačné jsou ve zpravodajských textech závadné, protože vedou k nejasnosti sdělení.

Zpráva by měla být také přehledná, aby se v ní dalo snadno orientovat, určovat vztahy mezi jednotlivými složkami textu a plynule přecházet od jedné části k druhé. Proto je důležité dodržovat objektivní slovosled, kdy se na začátek věty umisťují známá fakta a na konec fakta nová. Kompozice obrácené pyramidy též napomáhá k lepší přehlednosti, to podstatné se dozví příjemce hned na začátku sdělení, další text informace pouze rozvíjí.

Typickým a zároveň velice vhodným prostředkem přehlednosti je automatizace. B. Havránek automatizaci charakterizuje jako „takové užívání jazykových prostředků, a to buď izolovaných anebo vzájemně spojovaných, jaké je obvyklé pro určitý úkol vyjádření, totiž takové, že výraz sám nebudí pozornost, vyjádření po stránce formy jazykové se děje a je přijímáno jako konvenční a chce být „srozumitelné“ již jako součást jazykového systému a nikoli teprve doplněním v konkrétním jazykovém projevu ze situace a souvislosti“.⁶⁵ Modelovost, automatizace se projevuje ekonomizací, zužováním slovní zásoby, užíváním publicismů, ustálených spojení. Charakteristické jsou kratší větné celky, často jednoduché dvojčlenné věty, ale též věty s množstvím rozvíjejících větných členů, souvětí jsou jednoduchá.⁶⁶ Převládá jmenný charakter vyjadřování. Užívány jsou polovětné, zejména přívlastkové konstrukce. Převažuje slohový postup informační, využívá se lineární řazení faktografických údajů.⁶⁷ Užití kompozice obrácené pyramidy je rovněž prostředkem automatizace.⁶⁸

Posledním požadavkem je stručnost zpravodajských sdělení, která je nezbytná pro rychlé a efektivní předání informací. Novináři musí mít ale na paměti, že nemohou sdělení zestručnit tak, aby ztratilo svoji informační hodnotu.

---

⁶⁴ Bartošek 2001c, s. 16.

⁶⁵ Havránek 1963, s. 41.

⁶⁶ „Zpravodajské texty tvoří věty o průměrném počtu 16 slov. Poměr jednoduchých vět a souvětí je v nich vyrovnaný, souvětí se nejčastěji skládá ze dvou vět. Průměrná délka jedné dílčí věty v souvětí je 8,37 slova.“ Bartošek 2001c, s. 55.

⁶⁷ Čechová 2003, s. 225.

⁶⁸ Situace se opakují, proto jsou zprávy prakticky stejné, jen se obměňují jména a místa.

4.2 Objektivita, výrazová neutralita

Druhá skupina požadavků se týká objektivit⁶⁹, citové a výrazové neutrality. Ze zprávy musí být vyloučen subjektivní postoj autora. Každý jedinec je ale svým způsobem zaujatý při samotném zpracovávání textů, novináři volí jazykové prostředky podle svých možností, jazykového vybavení a nadání, citu. I použitím různých výrazů pro jeden pojem může dojít ke zkreslení sdělení. Samotné umístění zprávy v novinovém titulu předznamenává např. její důležitost. Absolutní objektivnosti nelze dosáhnout, proto se při posuzování věrohodnosti dává důraz na vyváženost, nezaujatost.⁷⁰ Sdělení nejsou podávána v první osobě a nemají obsahovat hodnocení ze strany autora. Ve zpravodajství by proto měly převažovat neutrální výrazové prostředky.

Novináři dnes už ale nedělají velký rozdíl mezi zprávami a zábavou, důležité je přitáhnout pozornost. Protože zprávy pojednávají převážně o opakujících se událostech, komunikovány jsou tytéž osoby a místa, snaží se žurnalisté texty oživovat synonymy a dalšími prostředky aktualizace, jako jsou obrazná pojmenování, přirovnání, analogie, okazionalizmy, kulturní frazémy, expresiva a hodnotící výrazy, které text rádooby estetizují. Využívá se i kombinování řeči autorské, přímé, nepřímé a polopřímé.⁷¹ Dochází tak často k nejednoznačnosti a příjemci nemusí správně identifikovat předávané obsahy. Je-li příznakových prvků ve zpravodajství mnoho, spíše se hodnotí jako nežádoucí, protože např. obrazná pojmenování mimo jiné odhalují „... i projevy kladného nebo záporného vztahu autora k obsahu sdělení“.⁷² Striktně seriózní pojetí zpravodajství takový vztah kvalifikuje jako ztrátu informační kvality.⁷³

5 Faktory ovlivňující autory zpráv

Požadavky na jazykově-slohovou výstavbu zpráv však mnohdy nelze zcela naplnit, autoři zpráv jsou totiž ovlivněni tlaky žurnalistické profese. Rozumí se tím „specifický komplex všech slohotvorných činitelů, které ovlivňují výběr jazykových prostředků a jsou

---

⁶⁹ Objektivita znamená zvláštní postoj k hlavním úlohám zpravodajství, tj. ke shromažďování, zpracovávání a rozšiřování informací. Znamená osvojení si pozice odstupů a neutrality ve vztahu k předmětu zpravodajství, vyloučení subjektivního pohledu či osobního zaujetí. Při konfliktech je důležité nestavět se na ničí stranu a zdržet se jakékoliv předpojatosti, dbát na přesnost a další kritéria pravdivosti, jako jsou relevance a úplnost, vyvarovat se skrytých motivů a služeb třetí straně. McQuail 2002, s. 172.

⁷⁰ Osvaldová 2001, s. 12–13.

⁷¹ Mlčoch 2001, s. 197–204.

⁷² Bartošek 2001a, s. 28.

⁷³ Bartošek 2001a, s. 28.

organizujícím (jednotícím) principem výstavby všech postupů a útvarů (žánrů) užívaných v žurnalistických sděleních.⁷⁴

Aspekty, které nejvíce ovlivňují jazykové zpracování textů, jsou čas a prostor.⁷⁵ Novináři mají na napsání zpráv mnohdy jen několik minut a jsou limitováni omezeným počtem řádků, znaků. Nemají dostatek času k tomu, aby text důkladně zpracovali. Ve zprávách se proto mohou vyskytovat termíny bez dostatečného vysvětlení, málo známé zkratky, přesycené větné celky, které dělají zprávu méně srozumitelnou a přehlednou.

Neméně významné jsou pak tlaky ze strany samotného média a tlaky mediální scény.⁷⁶ Je složité odporovat vlastníkům médií, potažmo inzerentům, jelikož ti novináře platí za práci v jejich médiu. Nicméně i přesto by měl novinář „pracovat v souladu se svým profesně definovaným svědomím, nikoliv se zájmy vydavatelů, vlivných inzerentů a různých lobbistů“.⁷⁷ Redakce mohou mít vlastní jazykové kodexy, které autorům určují normy pro syntax, slovní zásobu, tvarosloví či pravopis, určují, zda přechylovat, nebo nepřechylovat cizí ženská příjmení. „Ke kodifikované současné spisovné normě mají tyto kodexy daleko a blíží se stavu, která Paul Garvin⁷⁸ označuje jako kodifikaci svobodným podnikáním.“⁷⁹ Existence mnoha konkurenčních médií pak nutí vlastníky k vytvoření strategie, jak upoutat co nejvíce čtenářů. Výsledkem mohou být texty psané odlehčeným jazykem, které se přibližují obyčejnému čtenáři, netradiční zpracování zpráv nebo naopak texty, které jsou nasyceny odbornými výrazy, mají tak budit dojem prestižnosti.⁸⁰

Autoři zpráv mohou být také ovlivněni osobním pohledem⁸¹, ve zprávách se tak mohou objevit výrazy hodnotící, citově zabarvené formulace, komentáře, obrazná vyjádření.

V neposlední řadě jsou zpravodajové ovlivněni také tlakem současné jazykové situace.⁸² Současná jazyková situace je charakteristická pocitem ohrožení malého jazyka jazyky nadnárodními a světovými a v jazyce žurnalistiky se projevuje užíváním zapomenutých a nepoužívaných slov, tvořením slov nových. Na druhé straně panuje situace opačná,

---

⁷⁴ Bartošek 2002, s. 68.

⁷⁵ Bartošek 2002, s. 69, Bartošek 2001a, s. 25.

⁷⁶ Bartošek 2002, s. 72–75, Bartošek 2001a, s. 26.

⁷⁷ Bartošek 2001a, s. 26.

⁷⁸ Americký badatel a bohemista.

⁷⁹ Bartošek 2002, s. 73.

⁸⁰ Bartošek 2002, s. 74.

⁸¹ Bartošek 2002, s. 71.

⁸² Bartošek 2002, s. 75.

dochází k míšení jazyků a variant v rámci jednoho jazyka, z toho plyne nestabilita, nejistota, variantnost.⁸³

---

⁸³ Bartošek 2002, s. 75, Daneš 1997, s. 12–24.

II. Praktická část

V následující části analyzuji konkrétní jazykový materiál, sledovány jsou požadavky věcné sdělnosti a výrazové neutrality. V analýze textů postupuji dle metodologie B. Osvaldové.⁸⁴ Vzorek tvoří 100 zpravodajských textů z období od 15. 1. do 15. 2. 2008 z titulní strany, rubrik Události a politika, Z domova, Ze světa deníku Mladá fronta DNES (MFD). Příklady jsou uváděny kurzívou a v některých případech jsou zkráceny a upraveny, a to tam, kde například změna pádu nehraje roli. V ostatních případech uvádím doslovný přepis.

1 Věcná sdělnost a zpracovatelnost

1.1 Požadavek přístupnosti

Požadavek přístupnosti ukládá novinářům užívat zásadně spisovné češtiny. Jiné jazykové kódy (jako např. nářečí nebo slang) jsou ve zpravodajství nepřijatelné, protože by se sdělení stalo pochopitelným pouze pro určitou skupinu příjemců, masová komunikace je však určena pro co nejširší okruh příjemců. Ve zkoumaném vzorku se spisovné češtiny užívá. Avšak i ve spisovné češtině jsou přítomny jednotky, které jsou z hlediska srozumitelnosti problémové. Takové, které nejsou jednoznačné pro masové publikum. Například odborné termíny a slova cizí, nejasné zkratky, neologismy apod. Ve zpravodajství se těchto jednotek užívá, dochází však k znejasnění výpovědi, je proto dobré užívat jich co nejméně.⁸⁵

Podstatné a důležité pro přístupnost textu je také dodržování jazykové normy. „Porušení normy i normy jazykové sice neznamená nutně snížení přístupnosti textu, zužuje však rovněž okruh možných příjemců tím, že může přinejmenším u jejich části vyvolat negativní reakce. Porušování normy se v naší kultuře u veřejného oficiálního sdělování pokládá za nezdvořilost, za pohrdání příjemci, popř. za projev nekultivovanosti a nekompetentnosti autora. Dodržování spisovné jazykové normy u zpravodajství tedy není pouze věcí vnější a irelevantní, jde o vlastnost podstatnou pro jeho úspěšné fungování.“⁸⁶

---

⁸⁴ Osvaldová 2001.

⁸⁵ Osvaldová 2001, s. 109.

⁸⁶ Osvaldová 2001, s. 111.

1.1.1 Jazykové prostředky podporující přístupnost textu

Zpráv, které by neobsahovaly žádné termíny, cizí slova a zkratky a důsledně by využívaly pouze českých spisovných protějšků, je ve zpravodajství MFD velmi málo. Jak naznačují další kapitoly, termíny v textech přítomny jsou stejně jako cizí slova a zkratky. Přesto se však objevují případy, kdy autor volí české pojmenování pro odborný termín a nepřehlčuje zprávy cizími slovy. Následující příklad je toho dokladem, i přesto, že v úvodu stojí slovo *exprezident*, které není české, stává se však součástí slovní zásoby, proto nečiní větší potíže při porozumění. Podstatné je ale užití českého pojmenování – *zánět průdušek*. Často totiž v tisku čteme o bronchitidě, aniž by byl termín vysvětlen. Zde se autor rozhodl pro český název a zpřístupnil tak text čtenářům, kteří nemají zdravotnické vzdělání nebo povědomí o odborném názvosloví.

Příklad:

Václav Havel se léčí v lázních v zahraničí

Praha - Exprezident Václav Havel se po zdravotních potížích, které ho postihly před třemi týdny, pomalu zotavuje. „S manželkou Dagmar odletěl na čtrnáctidenní rekondiční pobyt do lázní,“ sdělil Havlův tajemník Jakub Hladík. Přesné místo však s ohledem na exprezidentovo soukromí odmítl upřesnit. „Je to jeho soukromá cesta, výjimečně s sebou nemá ani svého osobního lékaře,“ řekl Hladík.

*Havel byl hospitalizován v lednu kvůli akutnímu zánětu průdušek. V nemocnici strávil dva týdny a nemohl ani na premiéru filmového dokumentu *Občan Havel*, který vypovídá o jeho životě. Podle tajemníka se Havel už cítí lépe, přestože mírné dýchací obtíže u něj přetrvávají. Ani relaxační program však neomezuje exprezidenta ve sledování parlamentního boje o novou hlavu státu. „Aktivně se zajímá o dění doma, situaci kolem volby sleduje, i když ho příliš netěší. Na rozdíl od minulého týdne byl pozván, aby volbu sledoval přímo na Hradě,“ doplnil Hladík. Kvůli pobytu v lázních se však Havel volby nezúčastní. Byl prý však překvapen, že jediné pozvání na Hrad přišlo od předsedy komunistů Vojtěcha Filipa. (MFD 15. 2. 2008, Z domova, s. 5, plné znění)*

1.1.1 Jazykové prostředky znesnadňující přístupnost textu

1.1.1.1 Odborné termíny a slova cizí

Odborné termíny mají ve zpravodajství místo, je však vhodné je užít s patřičným vysvětlením⁸⁷, jinak neplní zcela funkci, pro niž jsou užity. Tato funkce je především zpřesnit vyjádření. Avšak i známé termíny mohou být problémem, někteří příjemci mohou reagovat negativním postojem k médiu. Lépe je tedy hledat takové vyjádření, které bude srozumitelné, ale přitom nesníží přesnost výrazu. V textech MFD převažují termíny s vysvětlením. Jsou však případy, kdy je výraz ponechán bez vysvětlení.

Příklady:

- a) **Termíny s vysvětlením:** „generálská oligarchie“ (tedy neomezená vláda nevelké skupinky lidí); zpotit při lekci spinning (jízda na speciálním cyklistickém trenážeru); eutanazie, smrt na přání z rukou lékaře; srdeční arytmie, tedy nepravidelnosti v tlukotu srdce.
- b) **Termíny s podrobným vysvětlením:** Lékaři mu provedli důkladné vyšetření srdce, takzvanou koronarografii. Při ní se kontroluje, zda jsou průchodné cévy, které zásobují srdce krví. Vyšetření, které exprezident absolvoval, se u pacientů se srdečními chorobami dělá běžně. Do třísel lékaři zavedou sondu a vedou ji až k srdci. Poté vstříknou do tepen kontrastní látku, která umožní sledovat oběh krve rentgenem. Bolestivou částí vyšetření je právě vpich do třísel, poté už by pacient bolest cítit neměl. (MFD 29. 1. 2008, Události a politika, s. 2); Vysoce mobilní radar typu X-Band, který využívá přesně cílený paprsek. Je schopen sledovat a rozeznat velmi malé objekty na vzdálenosti až několik tisíc kilometrů. Čím blíže je takový radar k místu startu rakety, tím rychlejší je detekce cíle a přesnější zacílení obranné rakety. (MFD 13. 2. 2008, Ze světa, s. 6)
- c) **Termíny bez vysvětlení:** vklady v bankách uložené na termínované vklady; chronická bronchitida; lymská borelióza; dieselová lokomotiva; expertní komise; robotické dalekohledy; tsunami; republikánský konvent; resort Martina Bursíka; marketing; defraudant; ratingové agentury; biomasa; delegát; efektivní kampaň; masochismus.

---

⁸⁷ Je ale jasné, že není mnohdy dostatek prostoru pro takové vysvětlení, které by podalo vyčerpávající výklad termínu, je tedy důležité snažit se v kontextu termín zasadit tak, aby byl pochopitelný alespoň jeho základní význam.

Cizí slova se v analyzovaných vzorcích vyskytují převážně ve zpravodajství z oblasti politiky, průmyslu a ekonomiky. Jsou užívána bez vysvětlení, jelikož se natolik začlenila do slovní zásoby češtiny, že nepotřebují komentář. Existují ale i méně známá cizí slova, která nemusejí být pro všechny uživatele srozumitelná, autor by měl proto zvolit český protějšek.

Příklady:

- a) **Oblast politiky, průmyslu, ekonomiky:** *velmi lukrativní surovina; kolosálních 4,9 miliardy eur; sympatizant; diplomatické posty; audience; signalizovat; machinace; bodyguard; lídr; exnáměstek; europoslankyně; exprezident; eurocíle; arciteroristi; šéfka lidoveckých poslanců; expert; extrémně; koncern; atmosféra; paradoxně; intričky; restituce; prestižní; kariéra; finanční transakce; frakce; de facto; enkláva; komunita; diskriminace; nominace; segregovaný; producent; aplikace; prezentace; tranzitní; demise; paralyzovat; ambice; rétorika; delikvent; reformátor; terorismus; frivolní; impulz; favorit; disponovat; delegát; emigrant; projekt; extravagance; aplous; kampaň; loajální; charisma; favorizovaný; razantně; famózně; aktér; harmonogram; spekulovat; komponent; detekce.*
- b) **Oblast výpočetní techniky, zločinu a ostatní:** *blog; pornobyznys; gangsteři; mafián; mafiánský boss; hypermarket; laser; billboard; bilance; raft; sambodrom; vědci monitorují; alarmující nárůst; šéf linky (Linky bezpečí); respondent; trend; fenomén; unikát; striktně; procedura; ikona; inscenace; fitnesscentrum; teenageři; realitní magnát.*

1.1.1.2 Zkratky

Zkratky se ve zpravodajství MFD objevují nejčastěji ve spojitosti s politickými stranami. Dnes už se v denním zpravodajství nevysvětlují zkratky jako ODS a ČSSD, protože jsou natolik známé, že není nutné připomínat, o kterou stranu jde. Existují však takové zkratky nebo zkratkovitá slova, které je dobré vysvětlit stejně jako odborné termíny a slova cizí. V případě, že toho autor nevyužije, nemusí příjemce vědět, o jaké skutečnosti se v textu hovoří.

Příklady:

- a) **Zkratky s vysvětlením:** *Pod značkou RGD je bude prodávat největší cigaretový výrobce Philip Morris. Zkratka vychází z anglického Red Golden Dragon (Červenozlatý drak). (MFD 5. 2. 2008, titulní strana); *Spojené státy chtějí umístit v Evropě vedle radaru v ČR a raketové základny v Polsku třetí součást své protiraketové obrany, která má čelit případným iránským raketám. Ve Washingtonu to včera řekl šéf americké Agentury pro raketovou obranu (MDA) Henry Obering. (MFD 13. 2. 2008, Ze světa, s. 6)**
- b) **Zkratka bez vysvětlení:** *„Pachatel je neznámý,“ zopakoval včera mluvčí policejního útvaru ÚOOZ Pavel Hanták. (MFD 25. 1. 2008, titulní strana)*
- c) **Zvláštní typ:** *Václav Havel je od soboty v nemocnici. Podle informací MF DNES leží v pražském Institutu klinické a experimentální medicíny. (...) Podle rodinného známého se Václav Havel v poslední době léčil výhradně v IKEM, kde se specializují i na choroby srdce a cév. (MFD 21. 1. 2008, titulní strana) V tomto případě autor užil zkratku, aniž by v textu naznačil, že ji bude místo plného názvu užívat.*

1.1.1.3 Neologismy

Neologismy jsou „nová pojmenování, která dosud pevně nezakotvila v podvědomí všech uživatelů jazyka (mohou být užívána okruhem osob, někdy pouhým jedincem), popřípadě jsou jako nová pocíťována. S rostoucí frekvencí užívání tyto jednotky ztrácejí příznakovosti, pronikají do obecného užívání a stávají se neutrální součástí lexikálního systému.“⁸⁸ Tyto jednotky se objevují i ve zpravodajství. Jsou však přítomna i taková nová slova, která se běžnou součástí systému nestávají, jsou to okazionalizmy. To jsou „slova příležitostná, nahodilá, mnohdy účelově vytvořená politiky, novináři, ale i uživateli v rámci běžné komunikace“.⁸⁹ Ve zpravodajství mají funkci ozvláštňující a budí pozornost, což není ideální stav. Nijak zvlášť k jednoznačnosti a srozumitelnosti výpovědi nepřispívají, spíše naopak, mohou nepřímo ukazovat na autorův osobní postoj k věci.

---

⁸⁸ Jílek s. 21.

⁸⁹ Jílek s. 22.

Příklady neologismů:

1. *Hledání Antiklause, člověka, který by se co možná nejvíc lišil od současného prezidenta, dopadlo paradoxně: názory Jana Švejnara se ze dvou třetin kryjí s názory Václava Klause.* (MFD 19. 1. 2008, titulní strana) (Tento příklad ukazuje, že je potřeba ke slovu *antiklaus* užít vysvětlení, tudíž je v textu nadbytečné)
2. *Heparinový vrah včera poprvé vysvětloval u soudu, proč dával pacientům lék, kvůli kterému vykrváceli* (Petra Zelenka). (MFD 22. 1. 2008, titulní strana)
3. *Král českého podsvětí.* (František Mrázek)
4. *Oč včera komunisté hráli? Usilovali o to, aby ČSSD a zelení slíbili, že zabrání schválení smlouvy o umístění amerického radaru v Česku (...) Kováčik včera večer MF DNES potvrdil, že právě zelené veto americkému radaru byla stěžejní podmínka komunistů.* (MFD 13. 2. 2008, Události a politika, s. 2)
5. *Mladý řidič Radek P. si z policie ani z úřadů nic nedělal. Za volant si pětadvacetiletý muž sedal, i když nasbíral dvanáct trestných bodů a dostal dopis, že už nesmí řídit. Včera mu teplický soud dal podmínku. Radek P. se tak zřejmě stal prvním „vybodovaným“ řidičem, kterého soudci potrestali.* (MFD 25. 1. 2008, Z domova, s. 4)
6. *Dosud byli na burze s prezidentskými hlasy nejcennější lidovci – a to kvůli tomu, že jsou rozděleni na „klausovce“ a „švejnarovce“. (...) „KSČM tím vzkazuje sociálním demokratům: Pokud si ty hlasy seženete u nás, tak máte Švejnara ve druhém kole. Jde o jakousi obchodní nabídku komunistů, jejíž details neznám,“ komentoval premiér a šéf ODS Mirek Topolánek aktuální dění v „antiklausovském táboře“.* (MFD 14. 2. 2008, Z domova, s. 3)
7. *Ze včerejšího společného jednání poslanců a senátorů odcházeli komunisté s jediným nekonkrétním závěrem: budeme jednat se socialisty a zelenými až do samotné volby. Oficiálně trvali na kandidatuře Bobošíkové, ale nevylučovali ani možnost, že se nakonec připojí ke švejnarovské koalici.* (MFD 15. 2. 2008, Z domova, s. 2)
8. *Hesenský premiér, jenž má stejně velkou skupinu obdivovatelů jako zavilých nepřátel, vystartoval do voleb s agresivní taktikou založenou na tvrdých trestech pro mladistvé delikventy. A také na protipřistěhovalecké rétorice, ale u občanů s tím narazil.* (MFD 28. 1. 2008, Ze světa, s. 6)

9. *Demokratické primárky fungují letos jako houpačka. Jednou je nahoře Barack Obama, jindy Hillary Clintonová. Včerejší drtivé vítězství v Jižní Karolině znovu dalo silný impulz černému senátorovi z Illinois. (...) Obamomanie po dvou dřívějších porážkách opět nahlas promluvila. „Hovoří o věcech, které se dotýkají každého,“ řekla CNN učitelka z Charlestonu Beverly Newsomeová a výsledky voleb její slova potvrzují. (MFD 28. 1. 2008, Ze světa, s. 6)*
10. *Tisková konference trvala nebývale dlouho, přes čtyři hodiny, a proto málokoho překvapilo, že Putin zopakoval své „radarové hrozby“ – Moskva odmítá přijmout ubezpečování USA, že protiraketový systém není zaměřen proti Rusku, ale proti hrozbám ze zemí, jako jsou Írán či Severní Korea. (MFD 15. 2. 2008, Ze světa, s. 7.)*

1.1.1.4 Porušení jazykové normy

Užití nespisovnosti může být buď nemotivované, nebo motivované. Nemotivované užití nespisovnosti je takové, které „nebylo už předem spojováno s určitou funkcí, cílem nebo záměrem ze strany autora. Šlo o užití bezděčné, neúmyslné“.⁹⁰ Důvodem je neznalost nebo opomenutí normy.

Příklady nemotivovaného užití nespisovnosti:

1. *Velkou roli v postoji lidovců hraje plánované odškodnění pro církve, které chystá vládní koalice a na nichž mají lidovci eminentní zájem. (MFD 16. 1. 2008, Události a politika, s. 2) (Správně na němž)*
2. *Jeho zdravotní stav hlídal pětičlenný tým lékařů, který mu nasadil antibiotika a po dvou dnech už byl exprezident bez teplot. (MFD 29. 1. 2008, Události a politika, s. 2) (Chybí čárka před a, který mu nasadil antibiotika je vedlejší věta)*
3. *Zákon připravila vládní Strana spravedlnosti a rozvoje Recepta Tayyipa Erdogana, který je zapřisáhlým nepřítelem kouření. (MFD 16. 1. 2008, Ze světa, s. 6) (Správně která, ta strana)*
4. *Řetězec Tesco zákaz porušil. Sehnal si někde čtyři tisíce výtisků a začal je v šesti hypermarketech prodávat už teď. (...) Albatros chce požádat soud, aby prodej knihy Tesku zakázal. (...) Jan Kanzelsberger včera uvedl, že akce Teska „ukazuje na naprostou pokleslost zdejšího knižního trhu“. (MFD 6. 2. 2008, titulní strana)*

⁹⁰ Minářová 1995, s. 201.

(Pokud autor užívá v první větě označení *Tesco*, měl by tento tvar užívat i dalších částech textu, tj. Tescu, Tesca.)

Motivované užití nespisovnosti „si autoři textů vždy uvědomují a kladou je do uvozovek (i když ne vždy důsledně)“.⁹¹ Mohou to být výrazy profesní a slangové, které slouží jako výstižné prostředky, když autor nechce užít dlouhého opisu při terminologické rozkolísanosti. Důvodem k užití nespisovnosti může být také navození autentičnosti konkrétního prostředí a situace, autoři tak usilují o bezprostřednost komunikace.⁹²

Příklady motivovaného užití nespisovnosti:

1. *Odebírání „řidičků“ lidem, kteří neplatí alimenty, se chystá navrhnout místopředsedkyně sociálního výboru Sněmovny Lenka Mazuchová.* (MFD 28. 1. 2008, Události a politika, s. 2)
2. *Za kovanou „ódeesačku“ byla Bobošíková považována hlavně během takzvané „televizní krize“ na Vánoce roku 2000.* (MFD 14. 2. 2008, Z domova, s. 3) (Zde jsou navíc nesprávně užity uvozovky u sousloví *televizní krize*, předchází mu totiž *takzvané*, proto jsou uvozovky nadbytečné.)

1.2 Požadavek jasnosti

Referování o událostech, jevech, osobách a dějích je třeba příjemcům přinést s maximální přesností a určitostí. Musí být jednoznačně interpretovatelné, nesmí vyznívat rozporuplně, příjemce si pak může co nejuvěrohodněji situace představit a mít z nich patřičný užitek. Proto je jasnost vyjádření nesmírně důležitá.

K jasnosti a přesnosti vyjádření přispívají monosémní a určitá vyjádření, označující konkrétní osoby, místa, názvy institucí, ceny, data, časy, množství a mnoho dalšího. Jejich užitím příjemce okamžitě identifikuje popisovanou osobu či objekt, postupným zpřesňováním si vytváří věrohodnější obraz reality.

---

⁹¹ Minářová 1995, s. 202.

⁹² Minářová 1995, s. 202.

1.2.1 Jazykové prostředky podporující jasnost sdělení

1.2.1.1 Vlastní jména

Nejčastěji se v analyzovaných textech objevovala jména vlastní v kombinaci s uvedením funkce, popřípadě bývalé funkce. Názvy institucí a organizací používají novináři MFD často v kombinaci se zkratkou zařízení, kterou pak v rámci ekonomizace sdělení používají v následujícím textu. Názvy mohou být totiž mnohdy příliš rozsáhlé a neustálé opakování by text zahlcovalo. Dále se objevovaly názvy agentur, a to v případech, kdy se autoři odvolávají na zdroj, ze kterého převzali informace nebo který jim poskytl průzkum. Tímto také dosahují transparentnosti, že nedochází k zatajování zdrojů, a podpoření věrohodnosti média.

Příklady:

- a) **Vlastní jména v kombinaci s funkcí:** *vrchní komisař Roman Skřepek z Útvaru pro odhalování korupce a finanční kriminality; starostka středočeských Přezletic Veronika Vrecionová; výkonný ředitel Primy Petr Chajda; předseda legislativní rady vlády Cyril Svoboda (KDU-ČSL) (zde je navíc ještě kombinace se zkratkou strany, ve které C. Svoboda působí); exministr zahraničí Jiří Dienstbier; trenér Vladimír Hirka z pražského centra Active Wellness; hesenský premiér Roland Koch z CDU (pro přesnější určení je užito adjektivum hesenský); předseda Evropské komise José Barroso; ekonomka Milada Kadlecová z Institutu regionálních informací, který sleduje ceny bytů v inzerátech (zde je navíc zpřesnění oboru působnosti zmiňovaného institutu); Josef Tesařík z Ředitelství služby dopravní policie policejního prezidia; mluvčí Státní zemědělské a potravinářské inspekce Martina Šmídtová; Hashim Thači, někdejší velitel kosovských partyzánů, který byl přednedávnem zvolen premiérem.*
- b) **Vlastních jména se zpřesňujícími informacemi:** *Barbora Škrlová alias třináctiletá Anička z kuřimské kauzy týraných dětí; liberální ekonom Švejnar.*
- c) **Vlastní jména hvězdářská a zeměpisná:** *nejpříznivější pozorovací podmínky pro sledování planety, která prolétává souhvězdími Andromeda, Perseus a Cassiopea, aby zamířila k Velké Medvědici, budou podle astronoma Petra Scheiricha v noci z 30. na 31. ledna (navíc uvedeno datum a čas); planetka 2007 TU24 o průměru 250 metrů (zde navíc uveden rozměr planety); hlavní vlaková trať z Ostravy do Přerova; mezi Jistebníkem a Studénkou; na základně u Šakiri v severním Japonsku*

naproti Severní Koreji; ke srážce došlo okolo poledne na dálnici A10 v tunelu u města Golling, asi 40 kilometrů jižně od Salcburku.

- d) **Jména institucí a organizací:** *Státní zemědělská a potravinářská inspekce; Národní asociace pro pokrok barevných lidí; Německá zahraniční rozvědka BND; americká Agentura pro raketovou obranu (MDA); pražský Institut klinické a experimentální medicíny; francouzská banka Sociétés Générale; Linka bezpečí; list Džahani-náv (Nový svět) (zde je pro lepší porozumění i český překlad názvu); mírové síly KFOR.*
- e) **Jména agentur poskytujících informace:** *podle průzkumu veřejného mínění, který exkluzivně pro MF DNES mezi 539 dotázanými připravila agentura Median (kombinace s přesným počtem dotázaných); o tom, že chlapec už má nové rodiče, včera jako první informoval Radiožurnál; zdroj: zjištění MF DNES (vlastní průzkum MFD); čeští občané mezi zraněnými podle agentury APA nebyli.*

1.2.1.2 Přesné určení množství, cen, vzdálenosti, trvání

Určité sumy a částky novináři MFD užívají například při porovnávání cen, vzdáleností nebo k vyjádření velikosti popisovaného předmětu. K tomu používají číslovky základní, které nejčastěji vyjadřují číslem. Avšak u malých čísel je dobré užívat slovní zápis (jedna, dva).

Příklady:

- a) **Vyjádření cen, finančních částek:** *nejlevnější máslo v obchodě cena počátkem prosince '07 ledna '08 Albert 32,30 31,50 Billa 30,70 30,00 Globus 32,90 30,40 Kaufland 31,00 30,70 Lidl 33,90 32,80 Penny Market 32,40 34,00 Plus Discount 33,40 31,30 Tesco hyper. 28,60 26,70; 5 000 tureckých liber (přes 75000 Kč) (zde je navíc převedena turecká měna na českou); prezidentské příjmy (plat a náhrady) činily 21 milionů korun čistého (v tomto příkladě je navíc upřesněno, co je myšleno pojmem prezidentské příjmy a že je příjem čistý).*
- b) **Vyjádření času, vzdálenosti, rozměru, množství:** *byla středa 25. ledna 2006, 22.45 přesně; Do 202 kilometrů vzdáleného Brna tak premiérovo auto jelo průměrnou rychlostí 176 kilometrů za hodinu. Povolená rychlost na českých dálnicích je přitom jen 130 km/h (MFD 5. 2. 2008, titulní strana); K Zemi se řítí malá planetka a mine ji dnes ráno tři minuty po půl desáté „o fous“ (na tomto*

místě došlo k zajímavému jevu, autor použil přesného vyjádření času, avšak do kontrastu postavil určení v uvozovkách, které je nepřesné a zavádějící, z kontextu však nakonec přesná vzdálenost vyplyne) (...) *Planetka 2007 TU24 o průměru 250 metrů míjí dnes Zemi ve vzdálenosti 534 000 kilometrů, což astronomové považují za velmi „těsný průlet“ (vzdálenost Měsíce od Země je 380 000 kilometrů). (...) Planetka bude viditelná i pouhým středním dalekohledem. Ideální jasnost v noci z 30. na 31. ledna* (MFD 29. 1. 2008, Z domova, s. 4); *medaile má průměr 8,5 centimetru a široká je 11 milimetrů; loni zemřelo 190 lidí, v roce 2006 bylo 231 obětí.*

1.2.2 Jazykové prostředky vedoucí k nejasnosti sdělení

1.2.2.1 Neadekvátní a nepřesná pojmenování

Naproti přesným a jednoznačným vyjádřením stojí označení nepřesná, polysémní, víceznačná a zavádějící. „Slovem neurčitého významu nebo výrazem shrnujícím nahrazuje se výraz přesně individualizovaný.“⁹³ Na straně příjemce vedou tyto jednotky ke špatné interpretaci nebo k úplnému nepochopení, také mohou snižovat důvěru k médiu.

Příklady:

- a) **Neadekvátní pojmenování:** *popsal zaměstnanec, který nechtěl být jmenován; řekl včera MF DNES zdroj, který se podílel na lanaření lidí z ČSSD pro Klause; řekl včera MF DNES zdroj z KDU-ČSL, který byl na výjezdním zasedání vedení strany v Lipnici nad Sázavou osobně přítomen; důvěryhodné zdroje MF DNES včera navíc naznačily; uvedl zdroj, který si nepřál zveřejnit jméno; uvedl zdroj MF DNES; podle pařížského diplomatického zdroje.*
- b) **Obecné označení vědců, expertů a ostatních neurčitých skupin, počtů, domněnek:** *podle odborníků; podle ekonomů; experti spekulují; ministerští experti; odborníci vylučují; experti se neodvažují radit; diplomaté soukromě říkají; někdejší ministři jeho vlády i bývalí spojenci mu vyčítají (S. Grossovi); několik zákonodárců KDU-ČSL; velcí investoři opouštějí zemi mezi prvními (z kontextu nevyplývá kteří); kosovští představitelé; o mentalitě části nejvyšších armádních důstojníků svědčí i detail; drtivá většina; s vysokou pravděpodobností jde o stopy po brutálním mučení; sehnal si někde čtyři tisíce výtisků.*

⁹³ Chloupek 1978, s. 40.

Jsou však situace, kdy zdroj nechce nebo nemůže být zveřejněn. Jedná se o případy, kdy se vyšetřují těžké zločiny, pachatelé, nebo naopak oběťmi jsou malé, nezletilé děti. Užití neadekvátního výrazu volí novinář z důvodu ochrany osobnosti.

Příklady užití neadekvátního pojmenování kvůli ochraně identity, osobnosti: *vedl zdroj blízký vyšetřování* (případ týraných dětí); *popsal člověk, jenž se s ní setkal* (případ Barbory Škrlové); *Václav Havel je od soboty v nemocnici. (...)Podle zdroje blízkého rodině bývalé hlavy státu je jeho stav stabilizovaný. (...)Podle rodinného známého se Václav Havel v poslední době léčil výhradně v IKEM, kde se specializují i na choroby srdce a cév. (...)Podle důvěryhodného zdroje z lékařského prostředí je však běžné, že významné osobnosti bývají hospitalizovány pod nepravým jménem, pod nímž se vedou i další nemocniční záznamy. (...) „Personál, který o Havlově hospitalizaci ví, musel podepsat prohlášení o zachování mlčenlivosti kvůli jeho soukromí,“ vysvětlil zdroj z dramatikova okolí MF DNES. (MFD 21. 1. 2008, titulní strana, pokračování Události a politika, s. 3)*

1.3 Požadavek přehlednosti a stručnosti

Požadavek přehlednosti si po jazykové stránce žádá řazení informací tak, aby se příjemce snadno zorientoval v jednotlivých vztazích ve větách i mezi větami samotnými. Je podstatné, aby na sebe jednotlivé části navazovaly. K tomu je třeba využít správného slovosledu a větosledu. Přehlednou se zpráva stává také užitím klasické zpravodajské kompozice a prostředků automatizace. Ke stručnosti přispívají krátké, jednoduché věty.

1.3.1 Prostředky vedoucí k přehlednosti a stručnosti zprávy

1.3.1.1 Slohový postup

Volbou vhodného slohového postupu novinář dosahuje výsledku srozumitelné a přehledné zprávy. Slohový postup informační vyhovuje potřebám zpravodajských textů nejvíce, protože přináší pouze základní věcné údaje o skutečnostech, fakta se konstatují, nevyprávějí. Autor může patřičně využít prvky automatizace a ustálené stylizace.⁹⁴ Ve zkoumaném zpravodajství se vyskytují převážně zprávy s využitím informačního postupu.

Příklad zprávy s využitím informačního slohového postupu:

---

⁹⁴ Jílek s. 98.

Izrael neprodyšně blokuje pásmo Gazy

Gaza - Navzdory hrozbě humanitární krize, která visí nad pásmem Gazy kvůli akutnímu nedostatku energie, Izrael dál blokuje veškerý přístup do oblasti. Podle radikálního palestinského hnutí Hamas odsuzuje nedostatek elektrického proudu, léků a jídla obyvatelstvo pásma k pomalé smrti. Izraelské úřady se tvrdými opatřeními snaží přinutit palestinské radikály, aby skončili s raketovým ostřelováním jižního Izraele. Dnes má být blokáda zmírněna. (MFD 22. 1. 2008, Ze světa, s. 6, plné znění)

1.3.1.3 Kompoziční prostředky

Nejvhodnějším kompozičním postupem je obrácená pyramida (viz kapitola 3 Zpravodajství). Příjemce se dozvídá podstatu sdělení v prvním odstavci a dále dostává rozšiřující a doplňující informace. Zpráva je tak přehlednější a čtenář se v ní může snadno orientovat. Texty v MFD vykazují tento kompoziční postup, vyskytují se však i takové, které jej porušují (viz kapitola 1.3.2.2 Porušení kompozice obrácené pyramidy).

Příklad zprávy vystavěné dle kompozice obrácené pyramidy:

Václav Havel je v nemocnici, srdce mu tlouklo nepravidelně

Praha - Václav Havel je od soboty v nemocnici. Podle informací MF DNES leží v pražském Institutu klinické a experimentální medicíny. Jeho ochranka ho tam v sobotu večer převezla kvůli srdeční arytmii. (V prvním odstavci je nastolení tématu, odpověď na základní zpravodajské otázky.)

Podle Havlova tajemníka Jakuba Hladíka zatím není jasné, jak dlouho v nemocnici zůstane. Lékaři o tom teprve rozhodnou. Jeho stav byl vážný, už se cítí lépe „Dopoledne jsem s ním mluvil a cítí se dobře,“ řekl včera po polední Hladík iDNES.cz. Další podrobnosti odmítl sdělit. (Druhý odstavec uvádí slovní reakci.)

Podle zdroje blízkého rodině bývalé hlavy státu je jeho stav stabilizovaný. Když ho však do nemocnice přivezli, měl prý velmi vážné potíže. Kvůli hospitalizaci musela Havlova kancelář zrušit alespoň na nejbližší dny body v jeho programu. Diář má Havel v posledních týdnech nabitý, a to hlavně kvůli blížící se premiéře filmového dokumentu Občan Havel (předpremiéra bude v sobotu 26. ledna v pražském kině Lucerna) a chystané

inscenaci jeho nejnovější hry Odcházení v Divadle Archa. Havlovu hospitalizaci oznámil včera moderátor České televize Václav Moravec, jehož hostem měl Havel být. Kancelář bývalého prezidenta však tajila místo. (V tomto odstavci se rozvíjí nastolené téma.)

Podle rodinného známého se Václav Havel v poslední době léčil výhradně v IKEM, kde se specializují i na choroby srdce a cév. Havel je tedy i nyní v péči zdejších lékařů. Mluví nemocnice Martina Štanclová však přítomnost Václava Havla nepotvrdila. „V záznamech jeho jméno nemáme, prověřovala jsem to a nikdo mi to nepotvrdil,“ říká tisková mluvčí IKEM Markéta Štanclová. (Čtvrtý odstavec uvádí opozitní slovní reakci.)

Podle důvěryhodného zdroje z lékařského prostředí je však běžné, že významné osobnosti bývají hospitalizovány pod nepravým jménem, pod nímž se vedou i další nemocniční záznamy. A to je zřejmě i tento případ. Většina zaměstnanců nemocnice nemusí o Havlově přítomnosti na kardiologii vědět. (Rozvíjení tématu.)

„Personál, který o Havlově hospitalizaci ví, musel podepsat prohlášení o zachování mlčenlivosti kvůli jeho soukromí,“ vysvětlil zdroj z dramatikova okolí MF DNES. Podle něho je u Václava Havla stále ve střehu jeho ochranka. V sobotu v noci ho do nemocnice odvezli prý ve vážném stavu, včera odpoledne se už cítil dobře. Václav Havel trpí chronickou bronchitidou. Srdeční arytmie, tedy nepravidelnosti v tlukotu srdce, s touto nemocí úzce souvisí. (Další slovní reakce.)

Plicní potíže trápí Václava Havla už léta. Kvůli nemocím musel v době, kdy byl prezidentem, mimo jiné přerušit zahraniční cesty. (Poslední odstavec uvádí souvislosti, tzv. background.) (MFD 21. 1. 2008, titulní strana, pokračování Z domova, str. 3, plné znění)

1.3.1.2 Slovosled a větosled

K nejlepšímu pochopení textu přispívá správné dodržení slovosledu a větosledu. V oznamovacích větách je základní slovosled podmět – přísudek – předmět, v dalším textu se pak tento slovosled obměňuje. Pořadí výrazů ve výpovědi je dáno především aktuálním členěním výpovědi. Aktuální členění znamená, že rozdělujeme část výpovědi, která je kontextově zapojená a představuje východisko výpovědi, a část novou, která je kontextově nezapojená a představuje informační jádro. Pořadí tématu a rématu (východiska a jádra)

v oznamovacích větách je téma – réma⁹⁵. V oznamovacích větách stojí členy kontextově zapojené na začátku, členy kontextově nezapojené na konci, tzv. objektivní slovosled.⁹⁶

K přehlednosti zprávy přispívají krátké a jednoduché věty. Přetížené větné celky činí příjemci potíže, dochází tak k odpoutání jeho pozornosti od textu.

Příklad zprávy užívající krátké věty:

Strážníka, který bodl Američana, viní z vraždy

Praha - Z vraždy byl obviněn strážník pražské městské policie, který několikrát bodl čtyřiačtyřicetiletého Američana. Ten na místě zemřel. Strážníkovi hrozí až patnáct let vězení. „Na základě dvou svědeckých výpovědí policejní komisař obvinil muže z vraždy,“ potvrdil mluvčí policie Tomáš Hulan.

Komisař, který případ vyšetřuje, původně strážníka podezřival z ublížení na zdraví s následkem smrti. Za to je nižší trest. Jak přesně k incidentu došlo, zatím není jasné. Případ je plný spekulací a nejasností. Podle policie se zřejmě muži v noci z úterý na středu hádali kvůli špatnému parkování. Rozepře přerostla ve strkanici, která skončila hlubokou bodnou ranou v Američanově hrudníku. Rána zasáhla jeho srdce.

Nedaleko místa činu jsou sice bezpečnostní kamery, ty však podle informací MF DNES na začátku bitky snímaly jiný prostor. Konflikt zaznamenaly až na samém jeho závěru, když se rvačka chýlila ke konci. Posádka sanitky pražské záchranky navíc tvrdí, že na místě leželo ještě několik zbraní.

Strážník poté, co se Američan skácel k zemi, z místa činu neutekl a podle zdroje MF DNES zavolal policii. „Strážník prý policisty ještě nasměroval, kam mají přesně jet,“ uvedl zdroj, který si nepřál zveřejnit jméno.

Ředitel pražské záchranky Zdeněk Schwarz potvrdil, že strážník byl v šoku a zůstal sedět na místě. „Podle záchranářů, kteří zasahovali na místě, byl muž sice opilý, ale ne totálně namol,“ dodal Schwarz.

⁹⁵ Téma je část výpovědi, o níž se něco říká, réma je to, co se říká.

⁹⁶ Grepl 2003, s. 633, 637, 645.

Další nejasnost do celého případu vnáší Američanovo auto. Podle záchranářů bylo zaparkováno v řadě mezi ostatními a vypadalo, jako by v něm někdo bydlel. „Byla v něm prý spousta věcí,“ uvedl šéf záchranářů Schwarz. „Strážník prý po vražedném útoku policisty ještě nasměroval, kam mají přesně jet.“ zdroj MF DNES (MFD 1. 2. 2008, Události a politika, s. 2, plné znění)

1.3.1.4 Automatizace

Automatizace vyjádření (viz kapitola 4.1 Věcná sdělnost a zpracovatelnost) přispívá ve zpravodajských textech k snadnějšímu porozumění. Proto není třeba se jí vyvarovat, pozor by si ale měli zpravodajové dát na takové automatizace, ze kterých se stávají nic neříkající fráze a které jsou citově zabarvené, příznakové. Citově zabarvené fráze sice nemusejí snižovat přístupnost textu, ale ve zpravodajství se vyskytovat nemají. Nejčastějším typem automatizovaných vyjádření jsou publicismy, to jsou „jednoslovné i víceslovné lexikální prostředky nepříznakové ve stylové oblasti publicistické, které vycházejí vstříc specifickým požadavkům komunikátů určených pro širší publikum“.⁹⁷ Ve zpravodajství se hojně používají, avšak ne všechny jsou vhodné, lehce totiž automatismy přecházejí ve vyjádření aktualizovaná, což je „užití jazykových prostředků takovým způsobem, že samo budí pozornost a je přijímáno jako neobvyklé, jako zbavené automatizace, disautomatizované“⁹⁸, která jsou vítána spíše v publicistice v užším slova smyslu. Příklady aktualizovaných jednotek uvádím v kapitole 2.2.2.5 Obrazná vyjádření.

Publicismy vznikají „posunem významu lexikálních jednotek původně náležejících do jiných oblastí vyjadřování.“⁹⁹ Výsledkem mohou být specifická spojení neobrazná nebo frazeologizovaná pojmenování, která jsou založena na obrazném vyjádření. Novináři MFD využívají publicismů ke kondenzaci sdělení a publikum je očekává. Mnohdy by místo těchto vyjádření museli použít dlouhé opisy.

Příklady:

- a) **Publicismy neobrazné, nepříznakové:** nápojový průmysl; jednička na trhu; odstartovat krizi; předvolební hit; rekordní šance; rekordní zájem; exploze cen; diplomatická dráha; přípravy finišují; klíčové volby; klíčové rozhodnutí; naděje se

---

⁹⁷ Jílek s. 18.

⁹⁸ Havránek 1963, s. 41.

⁹⁹ Jílek s. 19.

rýsuje; vyostřená atmosféra; dramatická změna; smutné statistiky; rozjet diskusi; klást ostré otázky; patová povolební situace; katastrofický scénář; bouřlivá debata, trvanlivost vlády; kauza Kuřim.

- b) **Publicismy obrazné, nepříznakové:** *téma, které pálí celou Evropu; na stranu majitelů domů se přiklonila i vláda; úspory se tenčí; částku, kterou pohltila inflace; svou roli při včerejším hlasování sehrál; chtěli mít po příštích volbách otevřenou cestu do vlády; za zavřenými dveřmi se probíraly hlavně problémy Brna; ceny míří dolů; v čele kabinetu; největší tunel v bankovní historii; poslanec drží klíč k výsledku volby; truhláři a další řemeslníci budou moci rozjet podnikání; změny by neměly bolet ani státní rozpočet; Ministerstvo zdravotnictví má nový recept, jak zvládnout tuhle situaci; vláda ukrojí z rozpočtu; parlamentní boj o novou hlavu státu; na diplomatickém poli Evropy schyluje kvůli této provincii k tvrdým bitvám, Srbsko ostře protestuje; váhající Evropa; střetli se na tenkém ledě; vyrukoval do kampaně s těžkým kalibrem; napětí mezi oběma tábory by se dalo krájet; Turecko se postavilo po bok vyspělým zemím; humanitární krize, která visí nad pásmem Gazy; čínské cigarety útočí na český trh.*
- c) **Publicismy příznakové:** *šlapající ekonomika; vláda to odkývala; makléři, kteří mají na triku vytvoření velké škody; režii včera měli v rukou lidovci, kteří budou při volbě prezidenta „jazýčkem na vahách“; „u ledu“ zatím zůstane už více než pět let podepsaná smlouva s Vatikánem; tvrdou rukou vládli fanatici z úzkoprsého Talibanu (zde je navíc přítomno hodnocení Talibanu); mladý řidič se s pravidly na silnicích moc nemazlil; vládu potopil ministr spravedlnosti; do čela kabinetu by se tak opět postavil starý známý; pravice si však už brousí zuby; převálcoval svoji soupeřku; vystartoval do voleb s agresivní taktikou; boj o Hrad; prezident EU, který vyšoupane z prestižního postu premiéra či prezidenta předsedající země.*

1.3.2 Prostředky vedoucí k nepřehlednosti zprávy

1.3.2.1 Užití příznakových slohových postupů

Pro zpravodajské texty je nepříznakový slohový postup informační (viz výše), proto je přítomnost jiných slohových postupů v autorské linii příznaková a ve zprávě se objevit

nemají. Mohou se vyskytovat náznaky vyprávění, úvahy, nevěcný popis, také výklad, který je však nejméně závadný.¹⁰⁰

Příklady zpráv s příznakovými slohovými postupy:

- a) **Náznaky vyprávění:** Mladé ženě z Chomutovska bylo sotva osmnáct, když vyrazila za prací do Španělska. Začala tam chodit s místním mladíkem, ale po několika měsících se vrátila domů. Příběh však měl krutou dohru. Žena se v Česku vdala a žila naprosto spokojeným životem. Na konci loňského roku, v šestadvaceti letech, se však dostala na infekční oddělení ústecké nemocnice. Onemocněla zánětem mozkových blan i zánětem mozku a testy prokázaly rozvinutý virus HIV. (MFD 25. 1. 2008, Z domova, s. 4); Na startovní čáře stály vedle sebe. Pak se autobus a tramvaj svižně rozjely. V témže okamžiku zhruba po dvou stech metrech řidiči obou vozů dupli na brzdu. Pneumatiky autobusu zakvilely a vozidlo se zastavilo po dvanácti metrech. Tramvaj jela ovšem dál – zastavila až po šestadvaceti metrech. Pražský Dopravní podnik se včera tímto pokusem snažil dokázat, že nápad ministerstva dopravy, aby měli chodci přednost před tramvajemi, je scestný a nebezpečný. (MFD 29. 1. 2008 Z domova, s. 4)
- b) **Náznaky popisu:** Šestnáctiletý Němec z hesenského města Giessen štípe za čtyřicetistupňového mrazu v zapadlé sibiřské vesnici Sedelnikovo dříví, aby ve své roubence neumrzl. Vařit si musí sám, vymoženosti civilizace jako internet či signál pro mobil jsou tu nedostupné, televize hraje pouze rusky. Není tu však na dobrodružné dovolené. Byl sem německými úřady poslán na převýchovu. (MFD 18. 1. 2008, titulní strana)
- c) **Náznaky úvahy:** Před pár měsíci šéf zelených Martin Bursík s předsedkyní poslanecké frakce Kateřinou Jacques chodili po Sněmovně v tričku s nápisem „Nejsem Paroubkův hlas pro spolupráci s komunisty“. Kdo by tehdy řekl, že si sednou za zavřené dveře s komunistickými lídry Vojtěchem Filipem a Pavlem Kováčikem. A budou jednat právě o té spolupráci. Že je budou přemlouvát, aby všichni společně zvolili na Hrad Jana Švejnara. Včera se to opravdu stalo. (MFD 14. 2. 2008, Z domova, s. 3); Komunisté postavili do druhé volby hlavy státu vlastní kandidátku a teď se kvůli ní hádají sami mezi sebou. Nominace europoslankyně Jany Bobošíkové možná způsobí něco v této partaji zcela

---

¹⁰⁰ Jílek 2004, s. 96–99.

nevidaného: při hlasování nezvedne celý klub poslušně ruku jako jeden muž. (MFD 15. 2. 2008, Z domova, s. 2)

1.3.2.2 Porušení kompozice obrácené pyramidy

V případě sledovaného zpravodajství jsem narazila na jev, který se vyskytoval poměrně často. Úvodní odstavec byl vystavěn formou aktualizací, místo toho, aby sděloval základní údaje, nastoloval otázky, vyprávěl příběh či byl zironizovaný. Dochází k porušení základního kompozičního postupu obrácené pyramidy. Důvodem jsou patrně snahy zpravodajů upoutat čtenáře, podat jim informace neobvyklou, vtipnou formou. Do zpravodajství ovšem takové kompoziční postupy nepatří, proto je hodnotím jako závadné. Na straně příjemce může dojít ke špatné identifikaci žánru a sdělení nemusí být vnímáno jako zpráva.

Následující příklady ukazují netypické zpracování prvního odstavce, který neodpovídá na základní zpravodajské otázky. Mnohdy jsou podobným způsobem zpracovány další odstavce. V uvedených příkladech jsou zprávy zkráceny.

1. Zpráva ***Kdo má uklízet chodníky? Podle vlády to nemají být majitelé domů***

Praha - Zlomíte si nohu na namrzlém chodníku. Kdo vás odškodní? Dnes by to měl být majitel přilehlé budovy. Mnozí z nich to považují za nespravedlivé. Proč by měli uklízet a ještě být odpovědní za něco, co jim nepatří?

Včera se na stranu majitelů domů přiklonila i vláda. Podpořila návrh zákona senátora Jaroslava Kubery, ve kterém se říká, že odpovědnost za úklid chodníků mají mít jejich majitelé. To jsou ve většině případů obce a města. „Musím zdůraznit, že o tomto bodu jsme dlouze diskutovali a prošel velmi těsně,“ uvedl předseda legislativní rady vlády Cyril Svoboda (KDU-ČSL). (MFD 17. 1. 2008, titulní strana)

2. Zpráva ***Pro hubnutí je lepší chůze než dřina v tělocvičně***

Praha - Když chcete zhubnout, je lepší jednou týdně ostrý trénink ve fitnesscentru, nebo dvakrát týdně rychlá procházka? Většina lidí by řekla, že lepší je pořádně se nadřít a zpotit při lekci spinningu (jízda na speciálním cyklistickém trenažéru) nebo při squashi.

Jenže to tak není. Výhodnější jsou ty procházky – a není nutné se při nich moc zpotit ani zadýchat. „Ve vysokém tempu se spalují zejména cukry a svaly, nikoli tuky,“ vysvětluje trenér Vladimír Hirka z pražského centra Active Wellness. Proto může něco zdánlivě tak obyčejného jako chůze zabírat lépe, zvláště je-li člověk dostatečně vytrvalý a chodí-li pravidelně. (MFD 17. 1. 2008, titulní strana)

3. Zpráva ***Mladí nemoc podceňují, AIDS roste***

Chomutov, Praha - Mladé ženě z Chomutovska bylo sotva osmnáct, když vyrazila za prací do Španělska. Začala tam chodit s místním mladíkem, ale po několika měsících se vrátila domů. Příběh však měl krutou dohru. Žena se v Česku vdala a žila naprosto spokojeným životem. Na konci loňského roku, v šestadvaceti letech, se však dostala na infekční oddělení ústecké nemocnice. Onemocněla zánětem mozkových blan i zánětem mozku a testy prokázaly rozvinutý virus HIV.

Virus si žena „přivezla“ ze Španělska, ale nevěděla o tom. Na nemoc se nepřišlo, ani když před pěti lety porodila dítě. Podle lékařů je zázrak, že dítě neonemocnělo, přestože ho žena, která před Vánocemi zemřela, pravděpodobně kojila. Manžela nicméně nakazila.

Manželé z Chomutova byli dva ze 122 nově nakažených virem HIV v loňském roce. Je to nejvyšší číslo od roku 1986, odkdy se tato nemoc v Česku sleduje. „Je to alarmující. Ukazuje se, že jsme usnuli na vavřínech, když jsme polevili v prevenci,“ říká ministryně Džamila Stehlíková. V květnu se proto rozjede nový preventivní program zaměřený hlavně na školáky. Ti totiž mají o nemoci často velmi zkreslené představy. (Zpráva dále informuje o anketě provedené mezi školáky, MFD 25. 1. 2008, Domova, s. 4)

U zprávy je užít příběh jako začátek k anketě o povědomí mladých školáků o AIDS. U zprávy následující je tomu obdobně.

4. Zpráva ***Mladé německé výtržníky čeká převýchova na Sibiři***

Berlín, Praha - Šestnáctiletý Němec z hesenského města Giessen štípe za čtyřicetistupňového mrazu v zapadlé sibiřské vesnici Sedelnikovo dříví, aby ve své roubence neumrzl. Vařit si musí sám, vymoženosti civilizace jako internet či signál pro mobil jsou tu nedostupné, televize hraje pouze rusky.

Není tu však na dobrodružné dovolené. Byl sem německými úřady poslán na převýchovu. Se vzpurným mladíkem, který opakovaně napadal své vrstevníky i vychovatele, si už nikdo nevěděl rady. Díky této „zážitkové pedagogice“ se delikvent, který s ruským vyhnanstvím souhlasil, musí v nezvyklém prostředí a pod diktaturou ruského vychovatele starat sám o sebe a tím má dojít k nápravě.

Právě o těchto drsných metodách napravování mladistvých kriminálníků a o věku, od kterého mají být děti trestně odpovědné, se nyní v Německu vede bouřlivá debata, která podryvá stabilitu současné vládní koalice tvořené křesťanskými a sociálními demokraty. (MFD 18. 1. 2008, titulní strana)

5. Zpráva **Hovado a hulvát - hádka ve Sněmovně**

Praha - Nebýt včerejších interpelací, netušili by poslanci, kdo je králem všech hulvátů. Nyní se situace projasnila: děkovat za to mohou premiéru Mirku Topolánkovi a opozičnímu poslanci Davidu Rathovi.

Premiér včera hřimal ve Sněmovně na Ratha: „Vy jste opravdu sprosták a sám to víte. Použiju citaci z písničky Dana Landy: Vždyť i to největší hovado má svůj strop. Vy ho nemáte.“

Rath z ČSSD si to nenechal líbit: „Vy nemáte ani zlomek práva o někom říkat, co kdo je, protože vy jste absolutně králem všech hulvátů, a to nejen v České republice, ale i v zahraničí. A tuto korunu máte myslím oprávněně.“Až tak daleko dospěla včerejší sněmovní debata o poplatcích u lékaře. (MFD 1. 2. 2008, titulní strana)

V případě sledovaného zpravodajství je poměr zpráv, které v prvním odstavci podávají odpovědi na základní zpravodajské otázky, a zpráv, které tento postup porušují 61:39.

Objevil se i případ takového sdělení, které uvádí hlavní informace uvedené v titulku až na samém konci zprávy. Správně by měly být tyto informace v prvních větách zprávy.

Př.: **Čína se bojí protestů lidí, které deptá obří kalamita**

Velké oblasti střední a jižní Číny, ochromené neobvykle tvrdým zimním počasím, čeká nejtěžší zkouška. Meteorologové totiž na nadcházející dny předpovídají další sněžení a deště. Železniční doprava na jihu se včera po týden trvajícím sněhové kalamitě, která na

nádražích a letištích uvěznila miliony Číňanů cestujících domů na oslavy lunárního Nového roku, začala pomalu vracet k normálu. Horší však je, že mlha a náledí téměř znemožnily také dopravu na silnicích. Následky sněhových bouří, které jsou na jihu i v zimě krajně neobvyklé, tvrdě zasáhly do života více než 100 milionů Číňanů. Celá milionová města se ocitla bez elektriny. Ikdyž lidé zatím snášejí nepřízeň osudu disciplinovaně, zejména podle západních pozorovatelů se režim přesto začíná obávat sociálních nepokojů. V zemi navíc současně rychle stoupají ceny základních potravin. (MFD 4. 2. 2008, titulní strana)

1.3.2.1 Přetížené větné celky

Zpravodajové se často snaží sdělit všechny podstatné informace na malé ploše. Dochází proto k vytváření přetížených větných celků, ve kterých se příjemce špatně orientuje. Mnohdy mohou být takovéto výpovědi víceznačné. Není dobré oddělovat podměty a přísudky v hlavních větách větami vedlejšími.¹⁰¹ Nevhodné je také začínat text uvozovací větou nebo zařazovat příliš dlouhou přímou řeč, v tom případě by měla být přerušena autorskou řečí.¹⁰²

Příklady dlouhých, nesrozumitelných vět:

1. *Tento padesátiletý politik, který se netají těmi nejvyššími politickými ambicemi a který bývá svými kritiky označován za populistu, navrhl, aby byla snížena hranice trestní odpovědnosti ze současných čtrnácti let na třináct, nebo dokonce dvanáct.* (MFD 18. 1. 2008, titulní strana) (Podmět *politik* stojí daleko od přísudku *navrhl*, věta je roztříštěná, špatně se v ní orientuje. Lépe: *Tento padesátiletý politik navrhl, aby byla snížena hranice trestní odpovědnosti ze současných čtrnácti let na třináct, nebo dokonce dvanáct. Netají se těmi nejvyššími politickými ambicemi a bývá svými kritiky označován za populistu.*)
2. *Železniční doprava na jihu se včera po týden trvající sněhové kalamitě, která na nádražích a letištích uvěznila miliony Číňanů cestujících domů na oslavy lunárního Nového roku, začala pomalu vracet k normálu.* (MFD 4. 2. 2008, titulní strana) (Podmět *doprava* stojí daleko od přísudku *začala*, věta je roztříštěná, špatně se v ní orientuje. Lépe: *Sněhová kalamita uvěznila na nádražích a letištích miliony Číňanů*

¹⁰¹ Bartošek 2001c, s. 15.

¹⁰² Srpová 1995, s. 209.

- cestujících domů na oslavy lunárního Nového roku. Kalamita trvala týden. Železniční doprava na jihu se včera začala pomalu vracet k normálu.)*
3. *„Divoký východ“ se stává minulostí. Česko se už co do počtu vražd blíží klidným západním zemím. V nedávno uzavřeném roce 2007 jejich počet klesl podle zjištění MF DNES o čtyřicet. (MFD 18. 1. 2008, Z domova, s. 4) (Z věty není jasné, či počet klesl, zda vražd, nebo západních zemí. Lépe: V nedávno uzavřeném roce 2007 klesl počet vražd podle zjištění MF DNES o čtyřicet.)*
  4. *Stáli v nafukovacím raftu, sháněli se po restauraci a za pět minut už bojovali na jednom z nejnebezpečnějších jezů na řece Ohři v Karlovarském kraji, v Radošově, o život. (...)Vodáků si všiml správce kempu, který je přímo u vodáky přezdívaného jezu smrti.* (MFD 21. 1. 2008 Z domova, s. 5) (První věta je nepřehledná. Lépe: *Stáli v nafukovacím raftu, sháněli se po restauraci a za pět minut už bojovali o život. Stalo se tak na jednom z nejnebezpečnějších jezů na řece Ohři v Karlovarském kraji, v Radošově. Ve druhé větě by bylo lepší užít formulaci: ... je přímo u jezu, kteří vodáci nazývají jez smrti.)*
  5. *Anketa mezi čtrnácti- a patnáctiletými potvrdila názor odborníků -tedy že mladí se nemoci, která každý den ve světě zabije téměř pět tisíc lidí, příliš nebojí.* (MFD 25. 1. 2008 Z domova, s. 4) (Podmět *mladí* stojí daleko od přísudku *nebojí*. Lépe: *Anketa mezi čtrnácti- a patnáctiletými potvrdila názor odborníků - mladí se příliš nebojí nemoci, která každý den ve světě zabije téměř pět tisíc lidí.)*
  6. *Mladý řidič se od 1. července 2006, kdy začal platit bodový systém, s pravidly na silnicích moc nemazlil.* (MFD 25. 1. 2008, Z domova, s. 4) (Podmět *řidič* stojí daleko od přísudku *nemazlil*. Lépe: *1. července 2006 začal platit bodový systém. Od té doby se mladý řidič s pravidly na silnicích moc nemazlil.)*
  7. *Nejpříznivější pozorovací podmínky pro sledování planety, která prolétává souhvězdími Andromeda, Perseus a Cassiopea, aby zamířila k Velké Medvědici, budou podle astronoma Petra Scheiricha v noci z 30. na 31. ledna. (...)Vědci se však obávají velké planety (nad 1 km), jejíž dopad do oceánu a následný obrovský odpar vody a vytvoření hustých mraků, které nepropustí sluneční záření, by na dlouhá léta zastavily život na Zemi.* (MFD 29. 1. 2008, Z domova, s. 4) (Přetížené věty. Lépe: *Nejpříznivější pozorovací podmínky pro sledování planety budou podle astronoma Petra Scheiricha v noci z 30. na 31. ledna. Planetka prolétává souhvězdími Andromeda, Perseus a Cassiopea, aby zamířila k Velké Medvědici. (...)Vědci se však obávají velké planety (nad 1 km), jejíž dopad do oceánu*

a následný obrovský odpar vody a vytvoření hustých mraků by na dlouhá léta zastavily život na Zemi. Husté mraky nepropustí sluneční záření.)

8. *Zákon připravila vládní Strana spravedlnosti a rozvoje Recepta Tayyipa Erdogana, který je zapřísáhlým nepřítelem kouření. Během legislativního procesu byla jeho ustanovení ještě zpřísněna a kuřácké zóny v barech a restauracích, které měly být původně podle návrhu zřízeny, byly zrušeny. (MFD 16. 1. 2008, Ze světa, s. 6)*
(V první větě patří místo který která. Z druhé věty není jasné, co označuje zájmeno jeho. Lépe: Zákon připravila vládní Strana spravedlnosti a rozvoje Recepta Tayyipa Erdogana, která je zapřísáhlým nepřítelem kouření. Během legislativního procesu byla ustanovení zákona ještě zpřísněna a kuřácké zóny v barech a restauracích byly zrušeny, i když původně měly být podle návrhu zřízeny.)

2 Objektivita, výrazová neutralita

2.1 Požadavek potlačení subjektivního faktoru

Objektivita vyžaduje absenci komentářů ve zprávách. Zpráva se od ostatních žánrů liší především tím, že je přísně neosobní. Je tedy vyloučeno, aby byla zpráva podána v první osobě, autor události nekomentuje. Pokud žurnalista sklouzne k takovému kroku, je jeho text v redakci zařazen do rubrik, ve kterých se prezentují vlastní komentáře a názory. Jestliže se tak nestane, příjemci sdělení přítomnost osobního zaujetí ve zpravodajství signalizuje, že text není v pořádku. Na základě tohoto zjištění pak může příjemce usuzovat, že i v ostatních částech periodika se mohou vyskytovat závadné texty. Je proto důležité striktně se vyvarovat komentářů ve zprávách.

2.1.1 Nekomentované podání zprávy

Obecně je velmi těžké podat naprosto nesubjektivizovanou informaci (viz kapitola 4.2 Objektivita, výrazová neutralita). Ve zkoumaném zpravodajství jsou nekomentovanými zprávami bez přítomnosti autorovy subjektivity převážně krátké převzaté agenturní texty.

Příklad nekomentované zprávy:

Lavina v Tatrách zavalila čtyři Čechy

Poprad (ČTK) - Čtyři české horolezce včera zasypala lavina ve Vysokých Tatrách, ale všechny se podařilo zachránit. „Tři muži se dokázali vyprostit sami a poté zachránili svou

zasypanou kolegyni. Ta byla hospitalizovaná s prochladnutím, ostatní nebyli zraněni,“ řekl Michal Kriššák z Horské záchranné služby. Dodal, že lavina spadla kolem poledne v Malé zmrzlé dolině. Záchrannou akci za účasti 15 záchranařů a šesti lavinových psů podle Kriššáka komplikovala mlha a těžko přístupný terén. Žena zůstala pod sněhem asi půl hodiny. „Aby člověk přežil třicet minut pod lavinou, musí mít velké štěstí, potřebuje totiž vzduchovou bublinu,“ poznamenal představitel Horské záchranné služby. (MFD 8. 2. 2008, Ze světa, s. 7, plné znění)

2.1.2 Přítomnost subjektivního faktoru ve zprávě

Svůj postoj a názor vyjadřuje autor použitím expresivních prostředků, které jsou rozpracovány v kapitole 2.2.2.3 Citově zabarvené formulace. Mnohdy ale může být subjektivně pojat celý text nebo jsou předávané informace komentovány několika větami.

Příklady osobního hodnocení, postoje ve zprávách:

1. Závěr jako na hokeji. ODS v útoku, ČSSD bránila

Včerejší konec hlasování při volbě prezidenta připomínal konec hokejového zápasu. Jedno mužstvo (zastánci Jana Švejnara) tvrdě bránilo, aby si vymohlo prodloužení. Druhé cítilo naději na rychlé vítězství a bylo v útoku (přívrženci Václava Klause).

Po celodenním handrkování o to, jak se bude hlasovat, přišel dramatický závěr. Krátce před devátou večer, kdy měli končit, stihli poslanci a senátoři dvě kola prezidentské volby. V tom druhém získal Václav Klaus převahu. A ODS začala tlačit na to, aby se šlo hned do finále. ČSSD se bránila – s odvoláním na předchozí usnesení, že schůze v devět večer končí. „Neposlouchej je a ukonči to,“ radil nějaký hlas, který zachytily mikrofony, předsedovi Sněmovny Miloslavu Vlčkovi.

Bezradný šéf Sněmovny skončil v zajetí rádců, kteří k němu mluvili ze všech stran. Do pravého ucha mu domlouval šéf Senátu Přemysl Sobotka a prudce gestikuloval. Chtěl pokračovat. Zprava se nad Vlčkem zase nakláněl rozrušený šéf komunistů Vojtěch Filip. U pultíku se snažil lidovecký poslanec Pavel Severa. „Vždyť jde jen o patnáct minut,“ domlouval sálu, ať se pokračuje. Vlček váhal, pak se rozhodl ke

kompromisu. „Vyhlásím výsledky druhého kola a pokračovat budeme zítra,“
zkoušel to.

Jenže ČSSD nechtěla dopustit ani to. Hlasy pro Švejnara chybějí, musí je někde získat a na to potřebuje čas. „Žádám, aby se pan předsedající podíval na hodinky. Je na nich víc než devět. Může se vám to nelíbit, ale to je tak všechno, co s tím můžete dělat,“ snažil se šéf klubu ČSSD Michal Hašek. A uspěl. Jeho kolega Vlček ohlásil: „Pokračujeme zítra.“ oznámil. (MFD 9. 2. 2008, titulní strana, plné znění)

2. Důležité teď je, jestli je Škrlová psychicky zdravá žena, která zatím z neznámých důvodů měnila své identity, nebo jestli trpí psychickou poruchou. (...) Její „norský otec“ Martin Fahrner včera poprvé po svém návratu do Česka veřejně promluvil. „Staral jsem se o ni, protože k ní chovám hluboké sympatie,“ vysvětloval v televizi Nova, proč Škrlové propůjčil identitu svého syna. Tvářil se přitom téměř pobaveně. O případu týraných chlapců jen řekl: „Je to množina o tisících neznámých, ze kterých znám dvacet, a necítím se kompetentní cokoliv říkat.“ Jakou roli v něm hraje on sám, zatím není jasné. (MFD 15. 1. 2008 Z domova, s.3)
3. Po nějakou dobu to vypadalo především jako podivný příběh se záměnami identit. Nejnovější důkazy však vracejí případ zpět na začátek. V takzvaném kuřimském případě jde totiž zjevně o těžké zločiny: především mučení dětí i dospělých, patrně neslýchaného rozsahu. (MFD 16. 1. 2008, titulní strana)
4. Nebýt včerejších interpelací, netušili by poslanci, kdo je králem všech hulvátů. Nyní se situace projasnila: děkovat za to mohou premiéru Mirku Topolánkovi a opozičnímu poslanci Davidu Rathovi. (MFD 1. 2. 2008, titulní strana)
5. Senát se rovněž pustil do mezinárodního společenství, jež se prý vměšuje do místních záležitostí, a vyzval hlavu státu, aby se nenechala „vmanipulovat do protiislámského stanoviska“. Postoj prezidenta se nyní jeví jako klíčový. (...) Prezident je ve veskrze překerní situaci. To, žemá situaci v Afghánistánu pevně v rukou, by o něm mohl prohlásit jen snilek. (MFD 1. 2. 2008, titulní strana)
6. Mirek Topolánek udělal včera věc, která není v české politice příliš obvyklá. Omluvil se. I když se také vymlouval slovy - „zákon jsem neporušil“. (MFD 5. 2. 2008, titulní strana)

2.2 Požadavek výrazové neutrality

Neutralita prezentace faktů spočívá v užívání spisovných, neutrálních, zejména neexpresivních a neobrazných, prostředků všech rovin jazyka. Neutrální jazykové prostředky jsou takové, které lze užít v různých oblastech vyjadřování bez jakýchkoliv vedlejších příznaků, jejich funkce je čistě pojmenovací.¹⁰³ Přispívají k lepšímu pochopení sdělení, jelikož jsou běžně užívané a jejich význam není přenesený.

2.2.1 Neutrální jazykové prostředky

Neutrálnímu vyjadřování vyhovují již výše zmíněná vlastní jména, číslovky, nehodnotící adjektiva, ve zpravodajství nemají místo zdobněliny a slova zveličená. Je dobré se vyhnout neurčitým zájmenům. Ve zkoumaném vzorku neutrální vyjadřování převažuje, avšak výrazy, které neutralitu porušují, nejsou ojedinělé (viz následující kapitola).

Příklad zprávy, která využívá neutrálních prostředků:

Mincovna připravila medaili k Schengenu

Jablonec nad Nisou - Tahle medaile je unikát. Váží rovný kilogram, je ze zlata a stojí 720 tisíc korun. Jablonecká mincovna vyrobí ke vstupu Česka do schengenského prostoru jen sto kusů kilových medailí. „V současné době je z celkového nákladu již sedmdesát kusů závazně rezervováno,” řekl Libor Křapka, ředitel marketingu České mincovny. Medaile má průměr 8,5 centimetru a široká je 11 milimetrů. Autorem sádrové předlohy je jeden z nejvýznamnějších českých medailérů Jiří Harcuba. „Každá hvězdička na lícové straně se od té další nepatrně odlišuje, stejně jako státy Evropské unie,” uvedl Křapka. Při výrobě sběratelského unikátu použili v České mincovně moderní technologie. Povrch sádrové předlohy nasnímali laserovým paprskem, čímž vznikla digitální předloha. (MFD 25. 1. 2008, Z domova, s. 4, plné znění)

2.2.2 Jazykové prostředky porušující neutralitu výrazu

Vedle neutrálních výrazů se však objevují i prostředky, které neutralitu výrazu porušují. Jsou to například synonyma, výrazy expresivní, přirovnání a metafory, které nejsou vždy na místě a škodí dojmu z celé zprávy. Novináři jich užívají zejména v titulcích, protože zajímavý titulek je jedním z parametrů, podle kterého čtenáři zprávy vybírají a čtou.

---

¹⁰³ Jílek s. 8.

„Titulek zajímá čtenáře pětkrát častěji než samotný text. Noviny bývají přirovnávány ke kavárně a titulky představují „menu“, jehož četbou návštěva začíná.“¹⁰⁴ Mnohdy je tím ale porušen požadavek, aby byl v titulku shrnut obsah sdělení. Prostředky porušující neutralitu výrazu se však vyskytují i přímo v textech, na některých místech působí až bulvárním dojmem.

2.2.2.1 Synonyma

Novináři MFD se snaží oživit svůj projev nejrůznějšími synonymy, vlastní jména nahrazují popisem profesní funkce nebo popsáním vnějších znaků, vlastností. Místo slovesa *řekl* hledají v synonymické řadě nejrůznější vyjádření, která v sobě však mohou skrývat hodnocení.¹⁰⁵

Příklady:

- a) **Synonyma nahrazující vlastní jména:** *vedení lidovců doporučilo; když ODS svého bývalého předsedu podpoří* (V. Klause); *tým Čechoameričana* (lidé, kteří se pohybují kolem J. Švejnara a komunikovali s MFD po mailu); *Klausův tým* (lidé kolem V. Klause); *prezidentský kandidát* (J. Švejnar); *Senátora z Illinois podpořila i čtvrtina bělochů, hlavně mladých. A to je pro syna ze smíšeného manželství, který se snaží prezentovat jako kandidát všech, důležité* (B. Obama); *první dáma USA* (H. Clintonová).
- b) **Synonyma nahrazující přesná pojmenování:** *komunisté diktovali podmínky, kdo bude na Hradě* (kdo bude budoucím prezidentem); *rozhodovat o příštím pánovi Pražského hradu; delikventi, výrostci, nezvedenci, hříšníci* (v jednom textu); *Topolánkova rallye* (rychlá jízda autem); *Proč spor o veřejnou či tajnou volbu prezidenta rozpoltil politiky natolik, že ještě dnes, v „den D“ hrozí, že volba zkrachuje?* („den D“ je volební den); *Topolánkova strana* (ODS); *Paroubkova strana* (ČSSD); *partaj* (politická strana); v *demokratických primárkách* v USA (primární volby).
- c) **Synonyma namísto neutrálního slovesa řekl/a:** *Na svou hvězdnou hodinu se Jana Bobošíková pečlivě připravila. (...). „Jsem pro referendum. Radar si můžeme postavit sami, bez cizí moci. Jsem pro jaderné elektrárny, biomasa a větrné*

---

¹⁰⁴ Bartošek 1997, s. 62.

¹⁰⁵ Některé redakce mají celé synonymické slovníky. Bartošek 2001a, s. 26.

elektrárny nestačí,“ chrlila na komunisty přesně to, co od ní chtěli slyšet. (MFD 13. 2. 2008, Události a politika, s. 2); A co vyřešit úklid komunikací tím, že obce zaměstnají lidi odsouzené k veřejně prospěšným pracím? V Přezleticích to už zkoušeli. „S lidmi vykonávajícími tyto práce máme nesmírně špatnou zkušenost. Zkoušíme to sice dál, ale je to opravdu obtížné,“ povzdechla si Vrecionová. (MFD 17. 1. 2008, titulní strana).

2.2.2.2 Výrazy v uvozovkách

Do uvozovek dává autor takový výraz, se kterým se buď neztotožňuje, nebo si uvědomuje jeho příznakovost, podobně jako u motivovaného užití nespisovnosti (viz kapitola 1.1.1.4 Porušení jazykové normy). Přesto však tento výraz z nějakého důvodu užil, nejčastěji je motivován snahou o zajímavější vyjádření nebo naznačuje ironii.

Příklady:

- a) **Výrazy v uvozovkách jednoslovné:** *Jan Švejnar doplácí na velmi špatné vztahy bývalého premiéra Miloše Zemana s vedením ČSSD. (...) Zeman svým vzkazem určeným poslancům a senátorům ČSSD „nabourává“ podporu levice Švejnarovi. (MFD 17. 1. 2008, titulní strana); *desetitísíce „hráčů“ s akciemi; Expremiér Stanislav Gross už je více než sto dní oficiálně boháčem. Muž, který musel opustit politiku, protože nedokázal vysvětlit, odkud vzal 1,2 milionu korun na byt, teď na peněžním trhu „hraje“ s velkými penězi. (MFD 28. 1. 2008, titulní strana); *Důvěryhodné zdroje MF DNES včera navíc naznačily, že Karel Schwarzenberg nechce, aby se diplomatické posty měnily v „odkladiště“ pro vysloužilé generály. Jakkoliv se například Petr Voznica v Iráku či Jiří Nekvasil v Mongolsku osvědčili. (MFD 31. 1. 2008, Události a politika, s. 2.); *Nasazení Bobošíkové opravdu velmi nahrává Klausovi. Žena, která se dříve netajila sympatiemi k ODS a nyní v europarlamentu zastupuje stranu Politika 21, prakticky nemá šanci prezidentskou volbu vyhrát, zato může „potopit“ Jana Švejnara. (MFD 13. 2. 2008, Události a politika, s. 2.); *Co tak strašného provedl mladý Afghánců Sajíd Parvíz Kambakš, že nyní musí čekat v cele smrti? Stáhl si článek z internetu, přesněji řečeno z jednoho iránského blogu. Téma bylo řádně „ošemetné“: text pojednával o podřízeném postavení, které ženám vyměřil prorok Mohamed v Koránu. (MFD 1. 2. 2008, titulní strana); *Mladé ženě z Chomutovska bylo sotva osmnáct, když******

vyrazila za prací do Španělska. (...) Na konci loňského roku, v šestadvaceti letech, se však dostala na infekční oddělení ústecké nemocnice. Onemocněla zánětem mozkových blan i zánětem mozku a testy prokázaly rozvinutý virus HIV. Virus si žena „přivezla“ ze Španělska, ale nevěděla o tom. (MFD 25. 1. 2008, Z domova, s. 4); *At' se tady podíváte kamkoliv, všude je méně dětí, než by mělo být. Guatemala je největším vývozcem dětí na světě v přepočtu na počet obyvatel. Zkuste si představit, že za deset let by z Česka zmizelo 40 000 nemluvňat. To je případ Guatemaly, chudé země, kde se z dětí stal byznys a miminka se tady „vyrábějí“ na export jako káva nebo cukrová třtina.* (MFD 23. 1. 2008, titulní strana); *Lidé s diplomem jsou méně ohroženi nezaměstnaností: mezi lidmi bez práce je vysokoškoláků jen mizivé procento. A vzdělání se odrazí i na výplatní pásce. Lidé s titulem loni v průměru vydělávali 41 tisíc měsíčně, zatímco ti, kteří mají „pouze“ maturitu, téměř o dvacet tisíc méně.* (MFD 23. 1. 2008, titulní strana); *Mezi špičky ČSSD už Gross nechodí. Sám přiznal, že ne všichni mu jeho loňské „kouzlení“ s akcemi pochválili.* (MFD 28. 1. 2008, titulní strana); *Na generálním štábu České armády vznikaly obrovské černé fondy. Z podvodně získaných 17,5 milionu korun se pořádaly opulentní večírky, rozdávaly luxusní dary a kupovala výbava pro důstojníky a generály – třeba špičková horská kola, drahé nože nebo zahradní technika včetně malotraktoru. (...) Mnozí z nich nyní „dary“ o překot vracejí. (...) U jednoho z obviněných policie našla v trezoru i rezervu pro případ „nouze“ - 250 tisíc korun.* (MFD 17. 1. 2008, titulní strana) ; *Předevčírem navíc emoce kolem Sajída Parvíze Kambakše ještě vyhrotilo hlasování v Senátu. Ten trest smrti pro mladíka potvrdil. Není to sice z právního hlediska nutné, o stavu „slovutné“ afghánské instituce však tento jeho akt vypovídá víc než dost.* (MFD 1. 2. 2008, Ze světa, s. 7); *v roce 2006 „léčil“ své pacienty heparinový vrah Petr Zelenka; Je to „kšeft“, zvolíme na Hrad Václava Klause a ODS nám pomůže prosadit odškodnění církvi, přiznal včera lidovecký ministr Cyril Svoboda.* (MFD 25. 1. 2008, titulní strana)

- b) **Výrazy v uvozovkách víceslovné:** *střední Evropa se stále řadí mezi „rozvíjející se trhy“; na českém trhu vypukla „válka knih“; Muž, který se v sobotu zastřelil v garážích obchodního domu Palladium v Praze, byl pro policisty již „známá firma“. Kriminalisté si myslí, že přepadl více než deset bankovních poboček v hlavním městě a ve středních Čechách.* (MFD 15. 1. 2008, Z domova, s. 4); *„Divoký východ“ se stává minulostí. Česko se už co do počtu vražd blíží klidným*

západním zemím. (MFD 18. 1. 2008, Z domova, s. 4); „Zločinem roku 2007“ se staly krádeže satelitních navigací; Vysokoškoláci dostanou od státu peníze „na ruku“. (...) „Ale nejde o žádnou státní dotaci,“ zdůrazňuje Matějů. Stát podle něj nic trazit nebude. Jak chce toho „zázraku“ dosáhnout? (MFD 8. 2. 2008, Z domova, s. 4) (zde je kombinace jednoslovného výrazu v uvozovkách s víceslovným)

2.2.2.3 Citově zabarvené formulace

Použití citově zabarvených prostředků je vyjádřením hodnocení ze strany samotného autora, což by se ve zpravodajství objevit nemělo. Jsou ale situace, kdy jsou následky nějakých činů uznány celým společenstvím, v těchto případech nejsou tato hodnocení pojímána negativně. Př. *oběti krutého týrání*. Ve většině ostatních případů, které jsem v textech našla, je přítomno hodnocení subjektivní méně či více.

Příklady:

- a) **Citově zabarvené formulace s podstatným jménem:** *špičky KSČM* (vedení strany); *burza s prezidentskými hlasy*; *dostal padáka*; *tři senátoři z pidistraničky*; *dopraváci* (dopravní policisté); *tramvajáci*; *vláda podporovaná složitě poskládanou koalicí osmnácti stran a straniček*.
- b) **Citově zabarvené formulace s přídavným jménem:** *prezident je ve veskrze překérní situaci*; *energií překypující prezident*; *Petr Pithart byl autorem kuriózního odročení*; *zdrucující zpráva*.
- c) **Citově zabarvené formulace s kombinací podstatného a přídavného jména:** *obratný řečník Koch měl o hlavní lákadlo pro voliče postaráno*; *neúnavný tahoun trhu ČEZ*; *soudruzi sebevědomě dorazili do Sněmovny* (komunisté); *hořký konec*; *správný krok ke zkulturnění nevyucválané italské scény*; *chladnokrevný kalkul* (ve zprávě o volbách); *dynamičtější Obamovo tažení*; *dva rudí poslanci* (komunističtí poslanci).
- d) **Citově zabarvené formulace se slovesem:** *Švejnar se na obědě s brněnskými zákonodárci moc nezapotil*; *expremiér si rýpnul do předsedy sociální demokracie*; *Rath se navezl do premiéra*; *Českem otrásá skandál*; *nakonec se ale smála Merkelová* (vyhrála); *Klaus si je vychutnal*; *Klaus ztratil nit, zmohl se jen na*

výmluvu; vytáhl jeho hřích z mládí; soupeři se třesou na post; premiér včera hřímal ve Sněmovně.

- e) **Citově zabarvené formulace s příslovcem:** *Je otázka, zda Zemana některý z jeho bývalých věrných spojenců ve straně neposlechne a natruc Paroubkovi nedá v tajné volbě hlas Klausovi.* (MFD 17. 1. 2008, titulní strana); *politici se zachovali šalamounsky.*

2.2.2.5 Obrazná vyjádření

Dalšími prostředky, které nejsou neutrální a ve zpravodajství se vyskytují, jsou obrazná vyjádření¹⁰⁶ a přirovnání, která mají jistou estetizační funkci. Autor se chce oprostít od obyčejných výrazů a tvoří různá obrazná, mnohdy aktualizovaná vyjádření, která ale někdy vedou k znejasnění výpovědi.

Příklady:

- a) **Metafory:** *Guatemala je největším vývozcem dětí na světě v přepočtu na počet obyvatel. (...) Jenže v téhle džungli bez pravidel se pohybují i vlci. Gangsteři plánovitě znásilňují mladé dívky, aby měli „zboží“.* (MFD 23. 1. 2008, titulní strana); *Už příští pátek by mohlo být jasné, kdo bude sedět dalších pět let na Hradě. Začne volba prezidenta.* (MFD 28. 1. 2008, titulní strana); *Jiří Čunek musel při jednání širšího vedení své strany spolknout hořkou pilulku. Přál si, aby KDU-ČSL podpořila při volbě prezidenta ekonoma Jana Švejnara, ale drtivá většina přítomných členů celostátního výboru zvedla ruku pro Václava Klause.* (MFD 15. 1. 2008, Události a politika, s. 2); *Pro ekonoma Jana Švejnara, který se chce stát prezidentem, to byla studená sprcha. Jeho návštěva u senátorů ODS skončila včera fiaskem. Trvala pouhých sedm minut a Švejnara se nikdo na nic nezeptal.* (MFD 16. 1. 2008, Události a politika, s. 2); *Také bývalý advokát Barbory Škrlové Josef Kolinský má za to, že žena je především obět'. Kolinský od případu odstoupil, když zjistil, že ho lidé kolem Škrlové vodí za nos a že i Barbora byla někým týrána.* (MFD 16. 1. 2008, titulní strana); *Rukavičky už leží na zemi. Demokratičtí kandidáti bojují o každého voliče, který by jim zajistil nominaci na prezidentský post.* (MFD 15. 1. 2008, Ze světa, s. 6) *Příští neděli se ve spolkové zemi Hesensko konají volby do místního parlamentu a současný hesenský premiér Roland Koch*

¹⁰⁶ Metafory, metonymie, synekdochy, personifikace.

z CDU vyrukoval do kampaně s těžkým kalibrem (...) V Hesensku už od roku 1999 dominuje Koch, ale nyní mu SPD dýchá na preferenční záda z nebezpečně krátké vzdálenosti. CDU si musela najít svůj předvolební hit. (MFD 18. 1. 2008, titulní strana, pokračování Ze světa, s. 6); Na svou hvězdnou hodinu se Jana Bobošíková pečlivě připravila. Oblečena stylově v rudém kostýmu přišla včera přesvědčovat komunisty, aby ji vyslali do prezidentské volby. (...) KSČM se ji nakonec rozhodla do bitvy o Hrad vyslat. (...) Rudým totiž včera Bobošíková zároveň posloužila jako nástroj k vydírání sociální demokracie a Strany zelených. (MFD 13. 2. 2008, Události a politika, s. 2).

- b) **Kombinace metafor a personifikace:** *V Itálii včera vyvrcholila politická krize. (...) Italské noviny už dříve spekulovaly, že vláda nemá nejmenší šanci. Prodiho poslední bitva, volaly titulky a premiér jejich přání vyslyšel. Nepodal před prohraným hlasováním demisi, jak ho žádal prezident Giorgio Napolitano, a zůstal až do hořkého konce. (...) Přes těsnou většinu v Senátu (v dolní komoře měl kabinet bezpečnou většinu) se osmašedesátiletému Prodimu dařilo kymácení premiérského křesla až do včerejška ustát. Vše rozhodl minulý čtvrtek. (...) Velký stratég Berlusconi si myslel, že ho to může udržet v křesle i na další období. Ale přepočítal se. Stranický systém se sice opět rozsypal na drobký, ale vítězství nakonec slízl Prodi. (MFD 25. 1. 2008, Ze světa, s. 6); Malému Slovinsku, tolik pyšnému, že jako první postkomunistická země vzalo do rukou řídicí otěže nad celou Evropskou unií, premiérová role poněkud hořkne. Jako by se nekonalo slovinské, ale už francouzské předsednictví. To má ovšem začít až v červenci. Podobná pachů by mohla potkat i Česko, které se do čela EU postaví zkraje příštího roku. (MFD 17. 1. 2008, Ze světa, s. 6).*
- c) **Přirovnání:** *policisté dávali pokuty jako na běžícím pásu; jednání o Kosovu místy připomíná chůzi minovým polem; nátlak a zastrašování v zákulisí udělaly z volby hlavy státu málem mafiánské představení; I když vládní krize patří k Itálii jako pizza nebo makarony, odchod současné levicové vlády povede s největší pravděpodobností k předčasným volbám. (MFD 25. 1. 2008, Ze světa, s. 6); kariéry obou mužů vypadají jako přes kopírák; demokratické primárky fungují letos jako houpačka.*

2.2.2.6 Citově zabarvené titulky

Zpravodajský titulek by měl shrnovat podstatu celého sdělení.¹⁰⁷ Ve většině zkoumaných textů tomu tak bylo, vyskytly se ale i takové, které jsou obrazné, zavádějící, často však novináři dávají citově zabarvený výraz do uvozovek.

Příklady:

- a) **Citově zabarvené titulky bez uvozovek:** *Prima jde se zprávami do přímé bitvy proti Nově* (nejde o žádnou pravou bitvu); *Tachecí prohrála boj se šéfem rozhlasu. Vyhodil ji* (nešlo o skutečný boj); *Závěr jako na hokeji. ODS v útoku, ČSSD bránila; Švejnarovu šanci drtí lidovci* (ovlivňují); *Za pochod neonacistů padaly v ODS hlavy; Praní špinavých peněz zřejmě ztíží zákon; Demokraté se přetahují o černochoy; Prodi prohrál bitvu o vládu; Švejnar roste, ale Klause nedostihl* (rostou Švejnarovy šance ve volbách); *Hovado a hulvát – hádka ve Sněmovně; Vjezu smrti na Ohři zmizeli dva vodáci; Komunisté šroubují dál svou cenu; Podezřelé statisíce generála Štefky; Televizní údernice vykročila na Hrad* (J. Bobošíková); *Terminátor chce McCaina, jeho žena Obamu* (A. Schwarzenegger chce volit J. McCaina); *Obama rozdrtil Clintonovou.*
- b) **Citově zabarvené titulky s uvozovkami:** *Štefka na „koberečku“ u ministra; Rudí vytáhli svého „žolíka“: Bobošíkovou; Generálovi „zlomil vaz“ fotoaparát; Zemi jen „těsně“ miji planetka* (v textu se dozvídáme, že jde o několik set tisíc kilometrů); *Německo smí „napíchnout“ teroristy* (odposlouchávat telefonáty); *Komunisté se hádají kvůli „své“ Bobošíkové* (navrhli ji jako kandidátku na prezidentku); *V Turecku už nebude platit „kouří jako Turek“; Sarkozy „krade“ Slovincům záři reflektorů; Nebraska zakázala popravu „na křesle“; Kosovo už má „jízdni řád“ k nezávislosti.*

---

¹⁰⁷ Bartošek 1997, s. 62.

III. Závěr

Úkolem zprávy je předat pohotově, srozumitelně a stručně důležité aktuální informace. Je proto důležité dodržovat jisté zákonitosti jazykově-slohové výstavby zprávy. Ne vždy je však možné všechny požadavky splnit, důvodem jsou tlaky žurnalistické profese, které autora v jazykovém zpracování limitují.

Požadavek přístupnosti se autoři MFD snaží naplňovat užíváním spisovné češtiny, často však sklouzávají k užívání odborné terminologie bez vysvětlení a k tvoření neologizmů, které mohou na straně příjemce vést k nedorozumění či úplnému neporozumění sdělení.

Jasnost sdělení je v textech podpořena hojným výskytem vlastních jmen, dat, cen a finančních částek. Porušení jasnosti sdělení však není v textech ojedinělé, zpravodajové sahají po neadekvátních pojmenování zdroje, od kterého získali informace. Na straně příjemce mohou tato neurčitá vyjádření vyvolávat dojem zamlčování důležitých skutečností nebo mohou vést k nedůvěře.

Požadavek přehlednosti se v analyzovaném vzorku naplňuje nejvíce užíváním ustálených výrazů, tzv. publicizmů, příjemci jsou na tato spojení zvyklí a nemusejí dlouho přemýšlet nad jejich smyslem. Na druhé straně však stojí porušování zaběhlé automatizace, a to nejčastěji v úvodních odstavcích zprávy. Důvodem je snaha upoutat čtenáře a ozvláštnit projev, tento postup je však vhodný spíše pro texty publicistické v užším slova smyslu.

Neutralita výrazu je ve zpravodajství MFD porušována velmi často. Zaznamenala jsem přítomnost osobního hodnocení, četný výskyt metafor a přirovnání, výrazů, které jsou kladeny do uvozovek a citově zbarvené titulky, které neplní funkci shrnující, ale spíše upoutávají pozornost.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petra Štěrbová
Katedra:	Katedra žurnalistiky
Vedoucí práce:	PhDr. Jaroslava Honová
Rok obhajoby:	2008
Název práce:	Jazyk zpráv (na materiálu zpravodajských textů deníku Mladá fronta DNES)
Název práce v angličtině:	The language of the news (used materials are from the newspaper Mladá fronta DNES)
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na jazyk zpráv. První část tvoří teoretickou oporu pro následnou analýzu zpravodajských textů deníku Mladá fronta DNES. V textech jsou sledovány jazykově-slohové požadavky, a to požadavky přístupnosti, jasnosti, přehlednosti a stručnosti, požadavky objektivit a výrazové neutrality. Četné příklady ukazují, jak novináři těchto požadavků dosahují a jak je naopak porušují. Metodologie byla převzata z publikace Barbory Osvaldové Zpravodajství v médiích.
Klíčová slova:	Jazyk, obrácená pyramida, publicistika, styl, stylistika, zpráva, zpravodajství, žurnalistika.
Anotace práce v angličtině:	The topic of this bachelor work is a news' language. The first part is a theoretic principle for the news parts' analysis of the newspaper Mladá fronta DNES. The parts are monitoring for the language and composition requirements: requirement of availability, clarity, lucidity, briefness and also fair mindeness and language neutrality. In many examples is seemed, how journalists are obtaining these requirements and conversely how the journalists are breaking these requirements. The methodology was taken over from the publication of Barbora Osvaldová named Zpravodajství v médiích.
Klíčová slova v angličtině:	Journalism, language, news, press service, publicistment, reversed pyramid, stylistics, writing.
Rozsah práce:	97 616 znaků včetně mezer

Literatura:

- BARTOŠEK, J. Jazyk žurnalistiky. In *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0617-6.
- BARTOŠEK, J. Ke sblížení jazyka beletrie a žurnalistiky. In *Český jazyk a literatura na sklonku XX. století*. Ostrava, 2001a. ISBN 80-7042-587-3.
- BARTOŠEK, J. Tlak profese – specifický faktor ovlivňující jazyk žurnalistiky. In *Naše řeč* 85, 2002. č. 1. s. 68 – 78.
- BARTOŠEK, J. *Úvod do studia žurnalistiky*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001b. ISBN 80-244-0235-1.
- BARTOŠEK, J. *Zpravodajství a publicistika*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001c. ISBN 80-244-0236-X.
- BEČKA, J. V. *Česká stylistika*. 1.vyd. Praha: Academia, 1992. ISBN: 80-200-0020-8.
- BEČKA, J. V. *Jazyk a styl novin*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1973.
- ČECHOVÁ, M., et. al. *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-00-3.
- ČERMÁK, F. *Jazyk a jazykověda*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0154-0.
- DANEŠ, F., et. al. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0617-6.
- DANEŠ, F. *Kapitoly z praktické stylistiky*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1955.
- GREPL, M., et al. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-134-4.
- HAVRÁNEK, B. *Studie o spisovném jazyce*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963.
- HAVRÁNEK, B. Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich a.s., 1932.
- CHLOUPEK, J. Publicistický styl jako pole jazykového vývoje. In *Československé přednášky pro VIII. mezinárodní sjezd slavistů v Záhřebu*. Praha: Academia, 1978.
- KRAUS, J. Novinářská čeština. In *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0589-7.
- McQUAIL, D. Úvod do teorie masové komunikace. 2.vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-714-0.
- MEJSTŘÍK, V., et al. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. 3. vyd. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1080-7.

MINÁŘOVÁ, E. Nespisovnost na stránkách denního tisku. In *Spisovnost a nespisovnost dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Spisovnost a nespisovnost v současné jazykové a literární komunikaci, Šlapanice u Brna 17. – 19. ledna 1995*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1304-4.

MLČOCH, M. Tendence k beletrizaci v jazyce současné české žurnalistiky. In *Český jazyk a literatura na sklonku XX. století*. Ostrava, 2001. ISBN 80-7042-587-3.

OSVALDOVÁ, B., et al. *Zpravodajství v médiích*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0248-2.

PRAVDOVÁ, M. Infotainment, politainment, edutainment aneb K jazyku masových médií. In *Naše řeč* 86, 2003, č. 4. s. 206–217.

MARTINCOVÁ, O., et al. *Pravidla českého pravopisu*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-679-4.

RUß-MOHL, S. *Žurnalistika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. ISBN: 80-247-0158-8.

SRPOVÁ, H. Poznámky k vhodnosti/nevhodnosti v psané publicistice. In *Spisovnost a nespisovnost dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Spisovnost a nespisovnost v současné jazykové a literární komunikaci, Šlapanice u Brna 17. – 19. ledna 1995*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1304-4.

SVOBODOVÁ, I. Spisovnost a nespisovnost očima tazatelů v jazykové poradně. In *Spisovnost a nespisovnost dnes. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Spisovnost a nespisovnost v současné jazykové a literární komunikaci, Šlapanice u Brna 17. – 19. ledna 1995*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1304-4.

TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

VÁHALA, F. *Jazyk a styl: žurnalistika*. Praha: Svaz čs. Novinářů, 1966.

Elektronické zdroje:

JÍLEK, V. Lexikologie a stylistika. [online] [citováno dne 7. března 2008] Dostupné z <http://www.websmart.cz/zurnalistika/materialy_studijni/studijni_texty.asp>.

JÍLEK, V. Psaná publicistická sdělení v kontextu teorie komunikace. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. [online] [citováno dne 7. března 2008] Dostupné z <http://www.websmart.cz/zurnalistika/materialy_studijni/studijni_texty.asp>.

Použitý pramen:

Mladá fronta DNES